

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Friluftsliv ur ett elevperspektiv

En kvalitativ studie om hur
elever ser på begreppet friluftsliv

Joakim Lindberg

Idrott och hälsa/Friluftsliv/LAU370

Handledare: Karin Grahn

Examinator: Eva Myrberg

Rapportnummer: HT08-2611-045

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Friluftsliv ur ett elevperspektiv

Författare: Joakim Lindberg

Termin och år: HT 2008

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Karin Grahn

Examinator: Eva Myrberg

Rapportnummer: HT08-2611-045

Nyckelord: Friluftsliv, gymnasieelever, styrdokument, könsperspektiv

Sammanfattning:

Syftet med uppsatsen är att se hur gymnasieungdomar ser på begreppet friluftsliv. Frågeställningarna är: Hur ser elever, på Barn- och fritidsprogrammet med fritidsinriktning, på begreppet friluftsliv, är det någon skillnad på hur tjejer respektive killar ser på begreppet friluftsliv samt hur förhåller sig respondenternas svar i förhållande till skolans styrdokument om undervisning i friluftsliv? Undersökningen genomfördes med en kvalitativ intervju uppdelad i en skriftlig enkät med öppna frågor och en muntlig del med styrda frågor. Tio respondenter deltog i undersökningen, fem tjejer och fem killar. Resultatet visar att respondenterna värderar naturmötet högt samt att den egna fysiska prestationen är viktig. Faktorer som påverkar friluftsupplevelsen negativt är inslag av kulturell påverkan i naturen samt redskap som kräver mycket uppmärksamhet av utövaren, exempel på dessa är olika motoriserade fordon. Ur ett könsperspektiv så är det större likheter än olikheter mellan tjejer och killars syn på friluftsliv, möjligen är tjejer något strängare i sin bedömning av miljöer för friluftsliv. Resultatet visar att de styrdokument som rör undervisning i friluftsliv stämmer väl överens med vad respondenterna värderar inom friluftsliv. Detta ställt mot tidigare forskning ger att klyftan ligger i skolans förmåga att uppfylla de mål som styrdokumentet ställer upp. Uppsatsen ger en inblick i hur elever kan se på begreppet friluftsliv, vilket ger en lärare större möjlighet att ta och utgå från elevens perspektiv. Läraren kan med styrdokument som ram utgå från elevens värderingar i planeringen av undervisning i friluftsliv.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	3
1. Inledning.....	5
2. Tidigare forskning och teoretisk anknytning.....	6
2.1 Friluftslivets historia.....	6
2.2 Friluftsliv som fenomen.....	7
2.3 Definitioner av friluftsliv.....	8
2.4 Friluftslivsaktiviteter.....	10
2.5 Friluftslivets värden och syften.....	11
2.6 Motorisering av friluftsliv.....	11
2.7 Friluftsliv och urbanisering.....	12
2.8 Friluftslivsmiljöer.....	13
2.9 Friluftsliv som tävling.....	14
2.10 Friluftsliv i svenska skolan.....	15
2.11 Könsperspektiv på idrottsundervisningen.....	16
2.13 Summering.....	17
3. Syfte.....	18
4. Metod.....	18
4.1 Urvalsprocess.....	19
4.2 Instrument.....	19
4.2.1 Skriftlig enkät.....	20
4.2.2 Muntlig intervju del A.....	20
4.2.3 Muntlig intervju del B.....	21
4.3 Genomförande.....	21
4.4 Avgränsningar och felkällor.....	22
4.5 Resultatbearbetning.....	23
4.6 Etiska överväganden.....	24
5. Resultat.....	24
5.1 Friluftslivsaktiviteter.....	25
5.2 Friluftsliv och tävlingsmoment.....	25
5.3 Friluftslivsmiljöer.....	26
5.4 Urbanisering.....	27
5.5 Motorisering.....	27
5.6 Förflyttningssätt.....	28
5.7 Motiv till friluftsliv.....	29
5.8 Friluftsliv ur ett könsperspektiv.....	30
6. Diskussion.....	32
6.1 Vad är friluftsliv?.....	32
6.2 Friluftsliv i skolan i relation till styrdokumentet.....	34
6.3 Friluftsliv och kön.....	36
6.4 Metoddiskussion och förslag till vidare forskning.....	37

8. Litteraturförteckning	38
8.1 Litteratur.....	38
8.2 Internetkällor	39
8.3 Föreläsningsnotat.....	40
9. Bilagor	40
9.1 Skriftlig enkät	40
9.2 Muntlig intervju.....	41
9.3 Exempel på resultatmatris	45

1. Inledning

Friluftsliv – vilket vackert ord med glada minnen och ljusa aningar! Men vad menar vi därmed? Kanske blott vildmarksliv, tältning, långfärder i öppen båt o.s.v. (Överstyrelsen för svenska röda korset, 1935, s.6)

Jag som författat denna uppsats är blivande idrottslärare och läsåret 05/06 läste jag kursen Nordiskt friluftsliv som påbyggnad på idrottsstudierna. Kursen behandlade friluftsliv som sociokulturellt fenomen i Sverige, Norge och Danmark. En central frågeställning under hela kursen var; vad är friluftsliv? Hur skall man förhålla sig till begreppet? Vilka aktiviteter kan tänkas ingå i begreppet friluftsliv? Kursen avslutades med en D-uppsats som fick titeln ”*Friluftslivets gråzon*”(Lindberg & Wernersson 2006), där jag och min medskribent valde att fördjupa oss i hur svenska och norska män i Sverige och Norge utifrån ett antal parametrar ville definiera begreppet friluftsliv.

Friluftsliv har en stark ställning i vårt samhälle och är förknippat med begrepp som hälsa, miljövard och nationell identitet (Fredman, Karlsson, Romild och Sandell 2008a:7). Inom skolan så är undervisning i friluftsliv starkt förankrat i styrdokument (Skolverket 2008). Under min lärarutbildning har jag särskilt intresserat mig för undervisningen om friluftsliv i skolan. Ämnesvalet för mitt examensarbete blev således inte svårt att göra. Undervisningen om friluftsliv i skolan har gett mig en uppfattning om att den inte alltid uppfyller de mål som kursplaner och styrdokument ställer upp. En fråga jag ställt mig är hur elever definierar och tolkar begreppet friluftsliv? Jag har valt att inrikta det här arbetet mot gymnasiet och att titta närmare på hur gymnasieelever inom Barn- och fritidsprogrammet, med fritidsinriktning, ser på begreppet friluftsliv.

Vygotskij anger att elevens utvecklingszon är det utrymme som är emellan den nivå som eleven redan nått och den nivå som eleven är på väg emot i sitt byggande av kunskap. Vidare anser Vygotskij att det är genom att lära med andra som eleven kan ta sig framåt mot ny kunskap. Medierad inläring bedrivs när lärandet sker i dialog mellan elev och lärare, nyckeln i detta lärande är språket. Elev och lärare måste tala samma språk, förstå varandras begrepp och fraser. En konstruktivistisk syn på lärande, enligt Vygotskij, är när läraren strukturerar situationer så att eleven upptäcker egna strategier för att lära och lösa problem. (Vygotskij ur Bråten, 1998:106–110). I det här arbetet lyfts elevens perspektiv fram så att ett gemensamt språk mellan lärare och elev underlättas. Genom att kunna se elevens perspektiv så har läraren lättare för att enligt den konstruktivistiska synen kunna skapa lärande situationer som uppmuntrar eleven att lösa situationer och utveckla ett eget lärande.

I en idrottslärarprofession är det nödvändigt att kunna möta eleven där eleven är i undervisningen. Dysthe (2003:82) beskriver Vygotskijs utvecklingszon och den utmaning som ligger i att undervisningen befinner sig i framkant på utvecklingszonen. Att sträva efter att ta elevens perspektiv för att försöka identifiera elevens närmaste utvecklingszon i undervisning och handledning är ett av läraruppdragets stora utmaningar. Genom att få kunskap om vad eleverna själva lägger i begreppet friluftsliv skapas ett redskap för att kunna möta eleven och utveckla en passande nivå på undervisningen.

Friluftsliv har enligt kursplanen för Idrott och hälsa A och B i den svenska gymnasieskolan tydligt formulerade mål för undervisningen. Att kunna tillämpa kunskaper i friluftsliv är ett av sex preciserade mål för betyget godkänd i idrott och hälsa A. Den elevgrupp som jag valt att

studera läser även kurserna Natur och friluftsliv A och B som karaktärsämnen inom sin programinriktning.

Skolverket menar att idrotts och friluftaktiviteter har utvecklats under flera generationer. Skolan skall i sin undervisning i idrott och hälsa sträva efter att eleven får inblick i idrottens och friluftslivets historia samt lära känna dess former som lekar, danser och idrottsformer i olika kulturer. Ämnet anknyter, enligt skolverket, också till de starka kulturella traditioner som finns i Sverige när det gäller att vistas i naturen. Genom friluftsvksamhet och vistelse i skog och mark skall eleverna få upplevelser, kunskaper och erfarenheter som kan stimulera ett fortsatt intresse för friluftsliv, natur och miljöfrågor (Skolverket, 2008).

Med bakgrund av vilken vikt skolans styrdokument lägger vid undervisning i friluftsliv så är det av värde att se hur elever själva ser på begreppet. I min uppsats studeras hur elever på gymnasiet ser på begreppet friluftsliv utifrån ett antal parametrar. Eventuella skillnader och likheter mellan hur pojkar och flickor ser på friluftsliv kommer också att studeras och diskuteras.

2. Tidigare forskning och teoretisk anknytning

Här redovisas litteratur och forskning med anknytning till ämnet och min frågeställning. Det förekommer inslag av såväl norsk som dansk litteratur i de fall som jag ansett att den svenska behöver kompletteras, eller för att belysa ytterligare vinklar på begreppet friluftsliv.

2.1 Friluftslivets historia

Friluftsliv som fenomen är i förhållande till mycket annat en relativt ung företeelse i vår kultur. Friluftsliv har allt sedan början speglat och omformats av den kultur som vi lever i. Således har vårt sätt att utöva friluftsliv och våra motiv ändrats och förändrats i samklang med hur vi lever våra liv. Det är kontrasten mellan naturen och kulturen som utgör grunden för friluftslivets framväxt och som utgör människans behov av omväxling. Jag menar att det är nödvändigt att ha en förståelse för hur friluftslivet har växt fram, så att studien sätts i rätt kontext. I Följande kapitel ger jag en sammanfattande genomgång av friluftslivets historia fram till idag.

I början på 1700-talet under upplysningstiden så var naturen en plats för vetenskapsmän där de kunde söka kunskap, en plats att söka och finna insikter om vår värld. Med romantiken blir naturen ett skönhetsideal som författare och konstnärer beskriver och avbildar. Naturen är för människan en estetisk upplevelse, något som ska betraktas och beundras. Naturen får här också en betydelse för nationalismens framväxt, naturen blir för nationen en symbol som knyter samman folket. Under hela 1900-talet får friluftsliv och naturkontakt en fostrande roll. Det växer fram i takt med utvecklingen av det moderna välfärdsamhället. I Sverige så har idéer om det "naturälskande folket" och om den "svenska naturen" använts i retoriken kring nationsbyggandet. Det är rimligt att tala om friluftsliv som metod för en nationell mobilisering (Tordsson, 2006-03-16).

Under industrialismens utveckling så är borgarna de första att ta till sig det man då definierade som friluftsliv. För denna samhällsklass blir friluftsliv en metod som används för att skilja samhällsklasser åt. Borgarnas friluftsliv blir det första där man fysiskt skall möta och röra sig i naturen. Syftet med mötet blir att en stark man med förmåga att klara sig själv skall födas ur naturmötet, en starkt individualistisk form av friluftsliv (Ibid.).

När industrialismen försätter att utvecklas så växer arbetarklassen fram. Inledningsvis ser arbetarklassen friluftslivet som en fiende, eftersom friluftsliv ses som starkt förknippat med borgarna. Borgarnas friluftsliv var individualistiskt och under ett ensamt möte med naturen blev pojken till man. Mannen skulle ensam, i den vackra naturen, uthärda vedermödor och slit. Ur detta byggde borgarsonen en stark och frisk personlighet. Dessa ideal går dåligt ihop med arbetarrörelsens kollaktiva idéer. Inte heller nationen hade någon större betydelse för arbetarrörelsen, som såg sig som en internationell rörelse. Snart inser arbetarrörelsen att det finns värden i friluftslivet, men att det måste anpassas till arbetarklassen. Det som görs är att friluftsliv socialiseras och naturupplevelsen blir till en kollektiv upplevelse. Arbetarna skulle tillsammans uppleva naturen, där skulle de finna kraft och styrka för att på måndagen gå tillbaka till fabriken. (Ibid.).

Under mellankrigstiden utvecklas en hälsoideal inom friluftslivet. Sundhet och hälsa uppnås med hjälp av ett möte mellan natur och människa. Under den här tidsperioden tas friluftsliv upp av ett bredare socialt samhällsskikt. Fler former av friluftsliv växer fram under perioden och man kan se att det blir skillnader mellan ett traditionellt friluftsliv och ett mer extremt. En gemensam nämnare för friluftsliv är att det bidrar till att öka kontrasten mellan arbete och fritid (Tordsson, 2003:359–363).

Efterkrigstiden och den starkt ökade levnadsstandarden bidrar till att friluftslivet ökar i omfång. Människor får mer fritid och framförallt så skaffar sig många familjer en bil, med vilken de kan ta sig ut i naturen. Nu kan man även se att skolor börjar undervisa i friluftsliv, friluftsliv blir något som kan och skall läras ut. I affärerna börjar speciell utrustning för friluftsliv bli tillgänglig. Friluftsliv utvecklas mot värden som står för det enkla och ursprungliga och utgör en kontrast till det övriga samhället (Ibid.).

Under 1970-talet utvecklades friluftslivet i två olika riktningar. Den ena innebar att det offentliga ökade sitt engagemang, friluftslivet skulle integreras i samhället och göras tillgängligt för alla. Friluftslivet planläggs och naturområden säkras för friluftsliv. Det sker också en tillrättaläggning av naturen så att den skall bli mer lättillgänglig. Den andra inriktningen går ut på att göra kontrasten mellan friluftsliv och det moderna samhället så skarp som möjligt. Här får också friluftslivet spela roll i miljörelsen, friluftslivet får starkt miljövärnade värderingar (Ibid.).

Idag är friluftsliv förknippat med hälsobegreppet, men det påtalas också att kopplingen mellan friluftsliv och hälsa är ett område som behöver undersökas närmare. (Reiten, 2006-03-13). Det kommersiella trycket har fått antalet friluftaktiviteter att öka i takt med att valfrihet och ekonomi erbjuder fler möjligheter. Under de senaste trettio åren har vi sett hur friluftsliv har gått från en okomplicerad fritidsutövning till mer formaliserade aktiviteter. Begrepp som institutionalisering, strukturisering och organisering är idag förknippade med friluftsliv (Bischoff, 1996: kap.8). Sandell (2004:27) menar att det vi idag kallar friluftsliv i stor utsträckning är knutet till ideal och värderingar som de senaste 100 åren etablerats i västliga industriländers högre samhällsskikt.

2.2 Friluftsliv som fenomen

Emmelin (1996:8-9) menar att det är naturvård att värna om naturen och turism att sälja naturen. Men vad är då egentligen friluftsliv? Emmelin hävdar att friluftsliv ur ett administrativt perspektiv hör till naturvården, men att det också handlar om en exploatering av naturen.

Friluftsliv är ett helt liv i naturen – kropp, tanke, och känsla sammanflätat
(Faarlund, ur: Isberg & Tordsson, 1996, s.2).

Friluftsliv ses som ett fenomen med en social och kulturell förankring med måttlig teknikutveckling. I Sverige har detta förstärkts av en nordisk tradition av det enkla friluftslivet och allemanssättens betydelse. (Sandell, 2004:46).

Bischoff och Mytting (1999:40–41) förklarar friluftsliv utifrån tre ”traditioner” som i mycket går in i varandra. Den första handlar om de värden och handlingsmönster vi hämtat från traditionella livsformer som jakt, fiske och fångst, också de traditionella förflyttningssätten att gå, åka skidor och så vidare hör hemma här. Den andra traditionen handlar om handlingsmönster och de värden vi lägger i mötet med naturen. Dessa värden bottenar i den moderna livsformen med industrialisering där vi med romantikens syn på naturen med upplevelser och lust färdas i naturen. Den tredje traditionen relaterar till friluftsliv som en hälsobefrämjande faktor, vi påminns om det förhållande som finns mellan kropp, hälsa och idrott.

Sandell (2003) väljer att diskutera tre olika ”dimensioner” av begreppet friluftsliv: (1) som samhällsfenomen och studieobjekt, (2) som politikområde och idédebatt samt (3) som ett personligt och pedagogiskt förhållningssätt

2.3 Definitioner av friluftsliv

Friluftsliv är en gång för alla det enkla livet i naturen, i skog och mark och fjäll, på de stora vidderna... (Nansen, F. ur: Isberg & Tordsson, 1996, s. 2)

Friluftsliv är enligt Nationalencyklopedin (2008-12-28) definierat som verksamheter ute i det fria vanligen för längre tid och i vildare natur.

Friluftsliv är enligt kulturdepartementet (1999:134) något som bedrivs utomhus under fritiden och bör definieras som:

vistelse och fysisk aktivitet utomhus för att uppnå miljöombyte och naturupplevelse utan krav på prestation eller tävling (Kulturdepartementet, 1999, s.134).

Emmelin (1996:2) menar att utifrån de många rapporter som har försökt sig på att definiera friluftsliv, är det tydligt att svenska officiella definitioner är så vida att de blir mer eller mindre innehållslösa. Han menar vidare att friluftsliv utifrån dessa definitioner i praktiken omfattar all fritidsverksamhet som försiggår utomhus och att exempelvis avgränsningen mot idrotten därför blir problematisk.

Exempel på mer avgränsade definitioner ger Breivik (i Bischoff & Mytting, 1999:42) vid Norges idrottshögskola. Han beskriver friluftsliv som aktiviteter som äger rum utomhus i naturen. Friluftsliv skall vara ett deltidsliv i naturen, det skall med andra ord inte utövas som arbete. Vidare skall friluftsliv bedrivas i orörd natur fri från kulturell påverkan i största möjlig mån. Friluftsliv skall inte heller vara motoriserat, utom i de fall där exempelvis en snöskoter kan fungera som ett rent transportmedel som tar dig dit friluftslivet äger rum. Man skall inte heller tävla i friluftsliv eller utse vinnare och förlorare. Friluftsliv skall omfatta alla

människans olika sidor. Både fysiska, känslomässiga och intellektuella upplevelser hör dit. Här menas att naturen inte får bli en arena för fysisk prestation, naturupplevelsen även skall stimulera sinnet. Vidare skall friluftsliv utövas med en relativt enkel utrustning, framgång snarare nås på grund av färdigheter och kunskaper inte med avancerad utrustning

Friluftsliv kan innefatta väldigt många olika aktiviteter något som Andkjær (2005:73–74) tar upp när han försöker klargöra mångfalden i det danska friluftslivet. För att kunna samla nya trender och kategorier inom friluftsliv vill Andkjær dela in det danska friluftslivet i fem olika kategorier. Det är viktigt att påpeka att det kan vara fler kategorier och att man genom att skapa stora kategorier kan gå miste om detaljer och nyanser. Det som framförallt skiljer kategorierna åt är vilket fokus man har. Sammanfattningsvis ser kategorierna ut som följer: Naturliv och naturvägledning, med exempelvis undervisning via naturupplevelser. Traditionellt nordiskt friluftsliv, med det enkla livet och naturmedvetenhet. Friluftslivsaktiviteter i naturen som inrymmer motion, bemästrande av tekniker och social samvaro i naturen. Utmanande aktiviteter i naturen där personlig utveckling eller utveckling av relationer i en grupp är en del. Det kan också handla om att överskrida gränder och ta risker. Adventure race där man tävlar i olika aktiviteter som förknippas med friluftsliv. Här handlar det om prestation och fokus ligger på tid och placeringar.

Lindberg och Wernersson (2006) studerar i sin uppsats *I friluftslivets gråzon*, hur svenska och norska män i åldrarna 20, 40 och 60 år ser på begreppet friluftsliv. De intervjuade i undersökningen valdes bland annat ut på grund av sina erfarenheter av friluftsliv. Uppsatsen visar att den faktor man anser ha störst betydelse för det upplevda friluftslivet, är naturupplevelsen. Aktiviteter och faktorer som begränsar naturupplevelsen minskar också graden av det upplevda friluftslivet. Intervju utgick ifrån fyra teman; motorisering, urbanisering, motiv, förflyttningssätt och andra aktiviteter. Resultatet visar att man kan se att naturupplevelsen står i fokus och att kulturell påverkan i form av närhet till staden eller asfalt gör att det upplevda friluftslivsvärdet blir lägre. Motoriserade hjälpmedel i friluftslivet kan vara acceptabelt, med fordonet får inte vara i centrum för aktiviteten. Ett exempel på detta är snöskotern som kan fungera som ett transportmedel till en naturmiljö och att den därför i viss mån kan accepteras i friluftslivssammanhang. Något som också talar emot motorfordon i friluftslivet, enligt Lindberg och Wernersson (2006), är att friluftsliv enligt undersökningen är starkt kopplat till egen fysisk prestation.

Nilsson (2007:141–152) beskriver definitionsproblematiken kring begreppet friluftsliv och ser vissa brister i den definition som kulturdepartementet (1999:15) anger. Nilsson skriver därför en egen definition av friluftsliv:

Aktivitet och vistelse i naturmiljö i syfte att erhålla naturassocierade upplevelser samt stimulans och rekreation av psykisk och/ eller fysisk art, med eller utan inslag av prestation och utan krav på tävlingsprestation (s.142)

Det Nilsson (Ibid.) främst vill göra är att avgränsa friluftslivet från det han kallar naturmiljöaktiviteter. Skillnaden mellan de båda begreppen ligger i vart utövarens målsättning för utövandet är. För att en aktivitet skall ses som friluftsliv enligt definitionen ovan så skall syftet med utövningen vara att uppnå naturupplevelser. Han exemplifierar aktiviteter som klassas som naturmiljöaktiviteter med jakt och tävling. Upplevelsesporter tas också upp som aktiviteter som av samma anledning utesluts ur begreppet friluftsliv. Med upplevelsesporter menas aktiviteter i naturen som exempelvis klättring där det ställs stora krav på bemästring av teknik och utförande. Nilsson motiverar vikten av att kunna avgränsa friluftslivet från

naturmiljöaktiviteter med att det har en betydelse ur ett kultur- och samhällsperspektiv samt att det är av betydelse för att kunna utveckla former och didaktik kring aktiviteterna. Vidare så anser han att det ur en politisk och administrativ synvinkel har stor betydelse för en lämplig styrning och strukturering. Nilsson menar vidare att friluftsliv skall vara naturassocierat, ha en stark kulturupplevelse, ge miljöreflektion, psykisk harmoni, lagom fysisk arbetsinsats, liten miljöbelastning i transporter och i övrigt innehålla en låg skaderisk.

Den fysiska prestationen är viktigt ur flera aspekter. Dels så finns det en miljöhänsyn i att förflytta sig på egen hand, men det handlar också om kontrasten mellan en fysisk prestation, som vandring med packning, och kvällens vila framför lägerelden, där just kontrasten mellan vila och arbete utgör ett friluftsvärde i sig. Ett undantag som tas upp är de fall där individen har begränsade möjligheter att ta sig ut i naturen, till exempel rörelsehindrade. En snöskotertur i fjällen för en frisk person skulle kunna ha ett lägre friluftsvärde än för den som är rörelsehindrad som inte har samma förutsättning till egen fysisk prestation. (Nilsson 2007:141–152)

2.4 Friluftslivsaktiviteter

Att gå är den bästa kroppsrörelse som finns, och att gå i fjällen, att vandra över de vida hedarna, där den höga, rena luften ger lätthet och svikt åt kropp och själ, det är friluftslivet i dess ideala form (Magnusson, 2002, s.21).

Kulturdepartementet (1999:87) menar att friluftsliv är en utomhusaktivitet som bedrivs på fritiden. Exempel på aktiviteter är att ströva i skog, orientering, paddling, cyklåkning, skid- och skridskoåkning och olika aktiviteter i fjällmiljö. Dessutom nämns olika aktiviteter som ger äventyr och fysiska utmaningar.

Sandell (2003) anser att friluftsliv är en fritidsverksamhet som bedrivs i ett relativt naturpräglat landskap. Exempel på aktiviteter kan enligt Sandell (Ibid.) vara bergsklättring, scouthajk, kanotpaddling, vandring i skog och mark, naturstudier, skidåkning plockning av bär och svamp m.m. Aktiviteter som Sandell (Ibid.) menar hamnar i friluftslivets gränsland är, utförsåkning, motorbåts- och snöskoteråkning fritidshus, camping, trädgårdsskötsel, idrott, turism m.m.

Kulturdepartementet (1999:41–42) menar att det är viktigt att så stor grupper som möjligt aktiveras i någon form av friluftsliv. Därför är det enkla och inte så resurskrävande friluftslivet som bör stimuleras. Man motiverar detta med att dessa enklare former av friluftsliv är mindre naturresurskrävande och ställer inte så höga krav på utrustning och prestation. Friluftsliv kan också vara ett sätt att öka naturförståelsen hos befolkningen.

Friluftsliv skall och kan idkas dagligen; var och en kan mitt i civilisationen göra det med lite grad av vilja, skaffa sig både motion och luft genom att ovillkorligen jämt marschera (eller springa – ja, varför icke springa, blott men icke ha bråttom!) till och från sitt kontor, sin verkstad etc., i stället för att åka i en både av människoutdunstningar och lampor överhettad spårvagn, buss eller bil (Överstyrelsen för svenska röda korset, 1935, s.7).

Kulturdepartementet (1999:39) menar att friluftsbad, skidåkning, bär- och svamplockning

samt fritt strövande är de friluftaktiviteter som är de mest populära i Sverige. Under senare år har intresset ökat för aktiviteter som långvandringar, kanotfärder och fritidsfiske. Vidare menar Kulturdepartementet att ökningen av dessa aktiviteter kan bero på att de ställer små krav på anläggningar och är förhållandevis billiga för utövaren.

Bilden som Kulturdepartementet (1999:39) ger bekräftas av Fredman, Karlsson, Romild och Sandells forskning (2008b:18) Där enkla aktiviteter som skogs promenader lyfts fram som stora aktiviteter.

2.5 Friluftslivets värden och syften

Sandell (2004:25) menar att det finns ett flertal olika värden som ryms inom begreppet friluftsliv: psykiska, fysiska, sociala och ekonomiska. Han påpekar dock att dessa värden inte går att säkerställa vetenskapligt på så sätt att de är generaliserbara på alla, i alla sammanhang.

Sandell (2003) beskriver friluftsliv utifrån två olika syften; friluftsliv som metod och friluftsliv som mål. Exempel på friluftsliv som metod är undervisning om naturen och personlig utveckling. När friluftsliv bedrivs som mål så är upplevelsen det primära. Vidare menar han att ett mål för friluftslivet kan vara att uppleva en motvikt till det urbana och industrialiserade samhället. Friluftsliv utgår också enligt Sandell (Ibid.) från materiell enkelhet och naturupplevelser. Sandell (2004:26) visar på att när friluftsliv används som metod så kan man se alternativ till friluftsliv för att uppnå samma mål, om man exempelvis vill uppnå miljömedvetenhet så skulle man kunna uppnå samma sak med hjälp av TV eller litteratur. Om man har friluftsliv som mål så är det svårt att byta ut känslan av att sitta framför en lägereld med något annat.

Den bild som Fredman, Karlsson, Romild och Sandell (2008b:18) ger är att avkoppling och naturupplevelsen är av stor betydelse för det utövade friluftslivet. Att utöva fysisk aktivitet och att umgås med familjen är också av stor betydelse enligt rapporten. Vidare ifrågasätter Kulturdepartementet (1999:118) om friluftsliv skall ses som mål, eller ett medel för att nå andra mål. Har man friluftsliv som mål, så kan det ses som en livsstil där tyngdpunkten ligger på naturupplevelsen. Är friluftsliv ett medel för att nå andra mål så ligger värdet inte längre i naturupplevelsen utan i aktiviteterna man utför. Då blir syftet med friluftslivet ett annat än naturupplevelse.

Emmelin (1996:37) visar på ett samspel mellan utövarens förväntningar av en aktivitet och den miljö som tillhandahålls. Eftersom upplevelsen påverkas av naturmiljön så är det viktigt att utövaren har realistiska förväntningar för att upplevelsen skall upplevas som positiv.

Människors kroppsliga och själsliga välbefinnande är enligt Kulturdepartementet (1999:131) den främsta anledningen till att samhället skall lägga resurser på friluftslivet. Samhällets utveckling har ökat betydelsen av friluftsliv, sett i relation till ökade kostnader för hälso- och sjukvård. Här spelar friluftslivets positiva fysiologiska, psykiska och sociala effekter en viktig roll i att motverka de ökade kostnaderna. Man menar att en förutsättning för att friluftsliv skall få en önskad effekt på folkhälsan är att de kunskaper som krävs för att exempelvis kunna röra sig i skog och mark är tillgängliga för allmänheten.

2.6 Motorisering av friluftsliv

... Från den värnplikten frikallar icke motorkulturen. Den är ju på väg och långt bättre än stugsitteri. Men den kan knappt räknas som friluftsliv. Det är för mycket mekanik, farligt os, buller, hets och isolering från naturen och dess kraftströmningar genom gummi och glas. (Överstyrelsen för svenska röda korset, 1935, s.7)

Emmelin (1996:52–54) synliggör de konflikter som kan uppstå i och med den ökade motoriseringen av turism och friluftsliv. Här kan man se olika grupper som kan hamna i konflikt på grund av motorisering, skidåkare och snöskoteråkare är exempel på sådana grupper. Den främsta orsaken, menar Emmelin, är att friluftsliv främst handlar om en naturupplevelse. Störningar i upplevelsen kan sällan mätas i decibel eller andra mätvärden, då det upplevda är i högsta grad subjektivt. Störningsmoment måste prövas mot störningens intensitet, varaktighet, allmännytta osv. Emmelin menar också att undersökningar visar att tystnad och ostördhet är viktiga faktorer när utövare väljer miljöer och aktiviteter.

En vandring är en upplevelse i nio dimensioner! Förutom de tre rent rumsliga dimensionerna ger den upplevelser genom alla dina sex sinnen. Syn, hörsel, lukt, smak, känselintryck och inte minst ditt muskelsinne kommer till flitig användning. En färd genom det svenska landskapet med bil, tåg eller buss kan aldrig bli samma sak som en vandring på fjället eller i skog och mark. I det senare fallet rör du dig i lagom takt och naturen blir inte en kuliss som susar förbi. Du är själv en del av den! (Magnusson, 2006, s.15)

Kulturdepartementet (1999:40) visar i sin rapport att det är bilister som har möjlighet att ta sig ut i naturen på regelbunden basis. Detta är en följd av att det saknas naturområden som ligger när där människor bor. Som en konsekvens av detta blir barn beroende av sina föräldrar dels för att komma ut i naturen men därmed också i sina val av aktiviteter

Allemansrätten reglerar motorisering på så sätt att det inte får uppkomma skador på naturen, eller förekomma buller som stör hemfriden för markägaren. Det finns en tradition av att snöskoteråkning därför uppfattas som en del av allemansrätten, trots att den idag är reglerad av terrängkörningslagen. Rätten till tystnad och ostörda vildmarksupplevelser är däremot inte skyddade. (Emmelin, 1996:53)

2.7 Friluftsliv och urbanisering

För den urbana människan så är friluftsliv en av de viktigaste vägarna för att uppnå naturkontakt, vilket också stämmer i ett historiskt perspektiv. Det friluftsliv som avses är det som är typiskt för t.ex. nordiska länderna (Sandell, 1996).

Allt fler människor i tätorterna växer upp utan kontakt med naturen. Ur ett friluftsperspektiv är detta oroande. Dels är det oroande ur det perspektivet att barn och ungdomar inte får ta del av friluftslivets egenvärde (naturupplevelser, lek, aktiviteter, och samvaro med familjen), men också på grund av att en bristande naturkontakt kan påverka en framtida befolknings känsla för naturmedvetenhet, vård och hushållning av naturresurser på ett negativt sätt. Här spelar den tätortsnära naturen en viktig roll eftersom den är lättillgänglig och kan skapa ett intresse för naturen hos barn och ungdomar. (Kulturdepartementet, 1999:40)

Sandell (1996) anser att alla landskap i Norden i stort sett är kulturellt påverkade av människan i olika grad, men att graden av "fri natur" också varierar beroende på landskapstyp.

2.8 Friluftslivsmiljöer

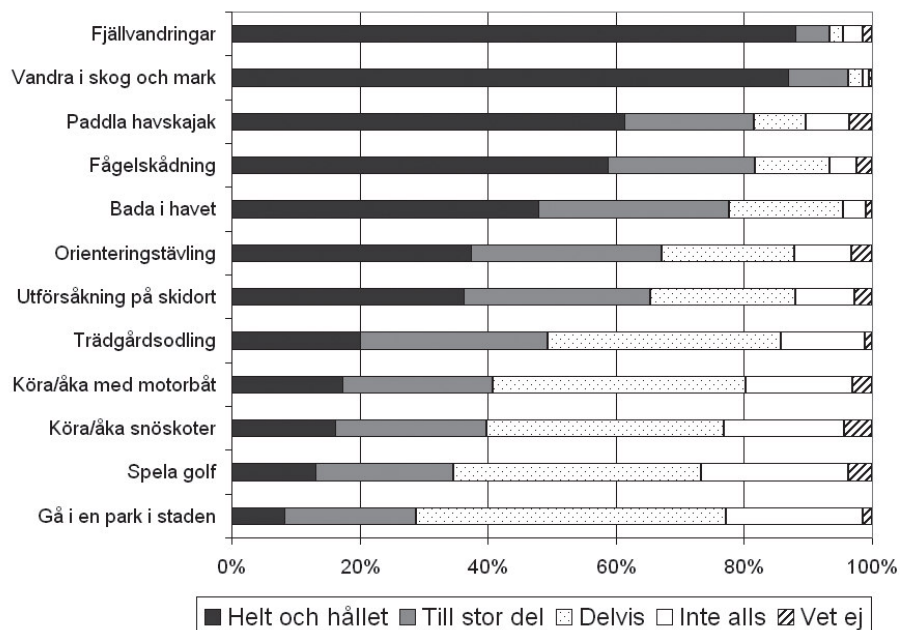
Var utövar olika människor olika aktiviteter, hur väljer de "arena" för sin aktivitet, hur orienterar de sig i utbudet av natur? (Emmelin, 1996, s.11)

Emmelin (1996:22-23) anser att i den planering som genomförs på riksplan för de fysiska friluftslivsmiljöerna så framträder kusterna och fjällen. Dessa har ett uppenbart stor rekreativvärde och är betydelsefulla för turism och friluftsliv. Miljöerna skiljer sig från skogen med avseende på vilka brukare miljöerna har. Skogsindustrin står i konflikt med rekreation i skogen, turism och friluftsliv påverkas starkt där skogsindustrin dominerar. Emmelin beskriver olika jordbrukslandskap som har en stark anknytning till friluftsturism han ger exempel som Österlen, Öland, Gotland och Siljansbygden, vilka är starkt präglade kulturlandskap. Han menar vidare att det finns empiriskt stöd för att landskap som dessa, halvöppna ofta betade skogslandskap, tilltalar människor oavsett utbildningsmässig, kulturell, ekonomisk eller social bakgrund.

Enligt Sandell (2004:44), har människan en relation till naturen och är en del av den, trots att vår livsstil är och blir mer distanserad från naturen. Vilka aktiviteter, attityder och landskap skall vara de som vi använder för att definiera vår relation till naturen? Friluftsliv i dess traditionella form kommer att spela en stor roll för många även i framtiden .

Följande diagram återfinns i den fjärde rapporten från undersökningen *Friluftsliv 07*(Fredman, Karlsson, Romild och Sandell 2008a). Undersökningen är en nationell enkätundersökning som presenteras i fyra rapporter med olika fokus. Den fjärde rapporten (Ibid.) fokuserar på hur man uppfattar friluftsliv och naturturism. Miljöer som värderas högt är fjäll och skogsmiljöer.

Figur 1

(Fredman, Karlsson, Romild och Sandell 2008a:17)

Figuren visar att olika aktiviteter som förknippas med friluftsliv. Här kan man se att fjäll och skogsmiljöer värderas högt som friluftsmiljöer. Detta stämmer bra överens med tidigare forskning och resultat.

2.9 Friluftsliv som tävling

En gränsdragning som är utomordentligt svår att göra, är den mellan friluftsliv och idrott. Många aktiviteter kan lika väl hänföras till det ena området som det andra, dvs. begreppen täcker varandra i avsevärd grad... (Kulturdepartementet, 1999, s. 23)

Att friluftsliv inte är tävlingsinriktat utgör kanske den främsta avgränsningen mot idrotten. Utmaningen ligger i stället i individens möte med naturen på sina egna villkor och med de utmaningar som naturen ger. Officiella definitioner utesluter aktiviteter som kan härröras till idrott och tävling. En gråzon kan dock uppkomma inom aktiviteter som jakt och fiske, där informell konkurrens kan innebära en tävling om att fälla den största älgen eller dra upp den tyngsta fisken (Gunnar Breivik i Bischoff & Mytting, 1999:42, Kulturdepartementet 1999:23).

En problematik som Emmelin (1996:2) påvisar är att de officiella svenska definitionerna tenderar att bli så pass allmängiltiga att de tappar mening. En lösning på problemet presenteras av Andkjær (2005:73–74) som menar att friluftsliv kan kategoriseras i olika inriktningar, där tävlingsaktiviteten adventurerace utgör en inriktning.

2.10 Friluftsliv i svenska skolan

Redan på 1930- talet fanns det i skolan inom ramen för gymnastikämnet (senare idrott och hälsa) särskilda friluftsdagar. (Kulturdepartementet, 1999:117; Annerstedt, 2001: 84).

I kursplanen för idrott och hälsa för grundskolan nämns att under generationer har rörelseaktiviteter och friluftsverksamheter utvecklats. Idrottsämnet syftar till att utveckla kunskaper i hur dessa växt fram samt erfarenheter av att delta i dem. Idrottsämnet skall väcka intresse och nyfikenhet för nya aktiviteter. En av förutsättningarna för undervisningen i natur och friluftsliv är att ge eleven färdigheter och kunskaper att kunna delta i olika aktiviteter på egen hand, utifrån sina egna villkor. Andra egenskaper som eleven uppmuntras utveckla inom ramen för ämnet är samarbetsförmåga, respekt och förståelse för andra. Kursplanen beskriver också att eleven genom regelbunden vistelse i naturen och genom friluftaktiviteter skall få upplevelser, kunskaper och erfarenheter som inspirerar till ett eget friluftsliv och skapar en förståelse för miljöfrågor. Likaså skall idrottsämnet knyta an till de starka kulturella traditioner som finns av att vistas i naturen och att ta vara på dessa. Ämnet skall bidra till att skapa intresse för natur och naturskydd (Skolverket, 2008).

Inom gymnasieskolan är det främst genom kurserna idrott och hälsa A och B som eleverna skall ges möjlighet till undervisning i friluftsliv. Vissa skolor har också kurserna Natur och friluftsliv A och B. I kursen idrott och hälsa A, betygskriterium för betyget godkänd, står det att: *Eleven deltar i någon form av friluftsliv och använder sina kunskaper om friluftslivets olika former.* (Skolverket 2008-12-28). I kursen idrott och hälsa B finns friluftsliv med i de övergripande målen, men inte preciserat som ett betygskriterium. I kursmålen för natur och friluftsliv betonas kunskaper om och insikt i ekologi och miljövård. I B-kursen tas också ledarperspektivet upp, där eleven förväntas kunna ta hänsyn till olika människors behov. (Natur och friluftsliv B, Skolverket 2008-12-28)

Såväl Kulturdepartementet (1999:121–123) som Friluftsrådet (2006:5) menar att skolans styrdokument visar att friluftsverksamhet är viktig och att den kan bedrivas såväl som mål och som medel. Man anser att skolans betydelse som förmedlare av friluftskultur och tradition är stor, samt att skolan ger möjlighet för ungdomar att sätta nyare aktiviteter i ett sammanhang. Det finns såväl tradition som styrdokument som säger att utevistelse är och har varit en tradition inom förskola och de tidiga skolåren. För de äldre skolbarnen betonar Kulturdepartementet (1999:121–123) att friluftsverksamhet skall vara kopplad till skolans olika ämnen och övergripande mål.

1994 års läroplan medförde omfattande förändringar inom ämnet Idrott och hälsa. Teori och undervisning i friluftsliv gavs större utrymme, samtidigt som de reglerade friluftsdagarna slopades. Den mer traditionella idrottsundervisningen tonades ner och integrerades med området rörelse, rytm och dans. De tidigare obligatoriska friluftsdagarna som togs bort ersattes inte. Det blev upp till varje enskild skola att frigöra resurser och ansvara för friluftsdagar (Friluftsrådet, 2006:4).

Nu- 03 (Skolverket 2005:157) visar att var tredje elev uppger att de inte lärt sig något om friluftsliv, trots att målen i styrdokumenten är tydliga. Av de elever som fått betyget Mycket väl godkänd så uppger endast 34 % att de uppfyllt målet som innebär att de fått erfarenhet av friluftsliv under varierade årstider. Rapporten visar att endast en tredjedel av eleverna i undersökningen anser att de fått kunskaper i friluftsliv (Skolverket 2005:96). Även lärare i Idrott och hälsa bedömer elevernas kunskaper i friluftsliv som små. Vidare framkommer att undervisning i friluftsliv inom grundskolan inte förekommer i någon större utsträckning samt

att det inte heller ses som en viktig aktivitet att bedriva. I de friluftsdagar som förekommer är det inte ovanligt att idrottsaktiviteter som friidrott kommer före undervisning i friluftsliv (Skolverket 2005:26). Av Friluftsrådet (2006:4) framkommer det att det finns stora skillnader i vilken omfattning olika skolor bedriver undervisning i friluftsliv och hur denna är utformad.

Organisationen Svenskt friluftsliv(2008:72–74), som är en organisation som företräder de ideella friluftorganisationerna gentemot regering, riksdag och myndigheter, menar i sin rapport att det finns en diskrepans mellan de mål för undervisning i natur och friluftsliv som finns inom gymnasieskolan och gymnasieskolornas genomförande av undervisningen. Organisationen menar att vistelse i naturen borde bli en naturlig del i ett flertal ämnen. Svenskt friluftsliv (Ibid.) skriver också att Barn- fritidsprogrammet borde ha större inslag av undervisning i natur och friluftsliv, samt att det borde ligga ett fokus mot naturen som ett pedagogiskt medel och naturen som pedagogisk miljö.

Nilsson, Kraepelien – Strid, Seger (2007:154- 163) menar att det är viktigt att skolan skiljer på friluftsliv och naturmiljöaktiviteter. Exempel på de senare är aktiviteter som orientering, skidåkning och skridskoåkning. Naturmiljöaktiviteterna får inte ersätta friluftslivet i skolan, men en struktur mellan de båda krävs för att uppnå friluftssäkerhet. Nilsson m.fl. menar att friluftslivsundervisningen kan ha olika syften och mål. Exempel kan vara att uppnå hälsa och kondition. Andra kan i kombination med, eller fristående från de förra, vara rekreation och upplevelse här och nu. Författarna menar att skolans roll är att skapa positiva upplevelser så att eleverna kan uppleva och söka friluftslivet på egen hand och kunna uppleva harmoni och trygghet i naturen. Detta kan leda till ett ökat intresse för naturen och som följd en vilja att bevara och skydda miljön. Vidare tar de upp vikten av en långsiktig progression i friluftslivsundervisningen. Författarna menar att de mål som skolan sätter upp för sista året i grundskolan inom friluftsliv inte är realistiska. För att kunna uppnå målen så krävs en långsiktig planering och samordning inom kommunen. De anser att en långsiktig planering och progression är nödvändig för att eleverna skall ges möjligheten att få positiva upplevelser av friluftsliv.

2.11 Könsperspektiv på idrottsundervisningen.

I följande avsnitt behandlas könsperspektiv på idrottsundervisningen. Anledningen till att det är idrottsundervisning som behandlas och inte könsperspektiv på undervisning i friluftsliv är för att det inte gått att finna någon relevant forskning på ämnet.

Idrottsundervisningen har en historia av att skilja på pojkars och flickors mål för undervisningen. För pojkar så har bland annat styrka och spänst prioriterats, medan för flickor så har estetik haft stor betydelse. Pojkar och flickor skulle undervisas åtskilt och undervisningen skulle ha lika innehåll, enligt skolöverstyrelsen så sent som på 1960-talet, dock utan att någon anledning angavs. På 80-talet revideras undervisningen, men påfallande lite nämns om pojkars och flickors undervisning. Endast i ett fall, bollspel, nämns att pojkar och flickor skall samövas. I stort så menade skolöverstyrelsen i Lgr 80 att skolan skulle verka för ökad jämställdhet, men det gick i praktiken ut på att flickor skulle delta i pojkars aktiviteter (Larsson, Fagrell, Redelius, 2005:2-4). I Lpo 94, kursplaner för idrott och hälsa, lyfts pojkars och flickors olikheter fram:

Undervisningen skall ta hänsyn till elevernas skilda förutsättningar och bidra till jämställdhet genom att beakta de könsskillnader som finns mellan flickor och pojkar när det gäller

t.ex. fysisk förmåga, skaderisker, kroppsuppfattning och förutsättningar i övrigt(Utbildningsdepartementet 1994b, s.30)

Just denna passage kan ses som problematisk i förhållande till formuleringar i skolplanens allmänna del:

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den skall där förge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet (Utbildningsdepartementet 1994a, s.6)

Det först nämnda stycket från Lpo 94 ströks vid kursplanerevideringen år 2000. Sammantaget kan sägas att idrottsundervisningen går från sär- till samundervisning och från olika undervisning för könen till lika undervisning för könen, i varje fall enligt styrdokumentet. En fråga som Larsson m.fl. (2005:2-4) ställer sig är om också undervisningen har förändrats i förhållande till och i takt med styrdokumentet?

Larsson m.fl. (2005:10) beskriver i sin rapport, *Kön-Idrott-Skola*, den rådande debatten kring sär- och samundervisning inom idrott och hälsa. Författarna menar att det finns en generell bild av hur pojkar och flickor är, att pojkar dominerar och att flickor är underordnade. Pojkars och flickors gruppstillhörighet, baserat på genus, generaliseras och att det sällan tas hänsyn till individens olikheter. Pojkar i skolan beskrivs som pojkarna, en homogen grupp, och flickor som flickorna, en homogen grupp. De pojkar och flickor som inte är genustypiska, de elever som inte stämmer in på den typiska bilden ignoreras ofta. Vidare menar Larsson m.fl. att denna syn på ”de flickiga flickorna och de pojkiga pojkarna” är en konstruktion av genus varifrån debatten kring undervisningsformer i idrott och hälsa förs. Vidare menar man att det ofta beskrivs som att könets skilda fysiska förutsättningar är det som skapar en könsanpassad undervisning. Författarna menar att man kan vända på begreppen och ställa sig frågan ifall undervisningen, dess innehåll och arbetsformer, skapar skillnader mellan könen? Författarna menar också att lärare i idrott och hälsa är benägna att snarare hantera de problem som kan uppstå med tanke på genus, än att de är beredda att analysera och förändra undervisningen så att problemen inte uppstår. Ett exempel som ges på hur idrottslärare hanterar genusrelaterade problem i undervisningen är att de sänker kraven för tjejer i förhållande till killar, utan att ta hänsyn till de individuella skillnader som kan finnas. Signifikant är enligt Larsson m.fl. (2005:21) att övningar i idrottsundervisningen sällan är formade på ett sådant sätt att killar behöver lägre ställda krav än tjejer.

2.13 Summering

I tidigare forskning och litteratur framstår ett antal faktorer och inriktningar som diskuteras inom friluftslivet. Det finns en inriktning inom forskningen som verkar för att avgränsa friluftsliv gentemot andra snarlika aktiviteter och genom detta behålla det som menas är kärnan i friluftsliv, naturmötet. En annan inriktning är att innesluta fler aktiviteter inom begreppet friluftsliv för att på så sätt utöka och få in fler aktiviteter inom det som man

definierar som friluftsliv. Gemensamt är att naturmötet är i fokus för utövaren och att miljön är opåverkad i så stor utsträckning som möjligt. Motoriserade hjälpmedel inom friluftsliv är problematiskt dels ur en upplevelse aspekt men också ur en miljö aspekt. Friluftsliv i skolan är enligt styrdokument ett viktigt ämne, men forskning visar att elever inte uppfyller de mål som styrdokument anger inom undervisning i friluftsliv.

Med utgångspunkt i tidigare forskning har ett antal frågeställningar formulerats som utgör basen i intervjun Dessa faktorer har i stor del tagits fram i arbetet ”*I friluftslivets gråzon*” (Lindberg & Wernersson 2006), där sista punkten är tillagd i detta arbete. Punkterna har arbetats fram utifrån vad litteratur och forskning menar är faktorer som diskuteras kring begreppet friluftsliv. Faktorerna problematiseras ofta av olika forskare och är föremål för andra mer omfattande undersökningar än det här arbetet, exempelvis Fredman, Karlsson, Romild och Sandell (2008a:17). Vidare så har diskussioner och problematiseringar under kursen *Nordiskt friluftsliv* (Idrottshögskolan, Göteborgsuniversitet 2005-2006) utgjort grund för dessa faktorer:

- Friluftslivsaktiviteter
- Friluftsliv och tävlingsmoment
- Friluftslivsmiljöer
- Motorisering
- Förflyttningssätt
- Motiv till friluftsliv
- Friluftsliv ur ett könsperspektiv

Det är med utgångspunkt i dessa som intervjun är uppbyggd och resultatet i den här undersökningen redovisas.

3. Syfte

Syftet är att undersöka hur gymnasieelever ser på begreppet friluftsliv samt att studera hur tjejer respektive killar förhåller sig till begreppet friluftsliv och hur deras syn på friluftsliv förhåller sig gentemot styrdokumentet.

Mina frågeställningar är:

- Hur ser elever, på Barn- och fritidsprogrammet med fritidsinriktning, på begreppet friluftsliv?
- Är det någon skillnad på hur tjejer respektive killar ser på begreppet friluftsliv?
- Hur förhåller sig respondenternas svar i förhållande till skolans styrdokument om undervisning i friluftsliv?

Jag gör det genom att ställa eleverna inför ett antal utvalda friluftslivsaktiviteter och i dessa ändra vissa faktorer och förutsättningar för att söka finna vart eleverna drar gränsen för vad de uppfattar som friluftsliv eller inte.

4. Metod

Jag har valt att göra en kvalitativ intervjustudie med gymnasieelever som bygger på tidigare forskning inom begreppet friluftsliv. Intervjumetoden som används i undersökningen är utarbetad i en tidigare undersökning (Lindberg & Wernersson, 2006). Intervjuerna är gjorda

med elever från Barn- och fritidsprogrammet, med fritidsinriktning. Mina egna erfarenheter från studier i ämnet tillsammans med erfarenheter och iakttagelser från undervisning inom skolan har varit till nytta i problemformulering samt tolkning av resultat.

Syftet med frågeställningarna är att se hur elever i målgruppen ser på begreppet friluftsliv, vad de vill lägga in i begreppet och vad de inte tycker passar in där. Till skillnad från ”*I friluftslivets gråzon*” (Lindberg & Wernersson 2006) så är båda könen representerade i min respondentgrupp, samt att det nu rör sig om ungdomar i gymnasiet, i stället för män i åldrarna 20-60 år. Jag tar utgångspunkt i hur respondenterna som grupp ser på frågeställningarna och ställer detta mot de styrdokument som reglerar undervisningen i friluftsliv i skolan. Vidare så kommer jag att försöka se respondenternas svar ur ett könsperspektiv och se huruvida det är några skillnader på hur flickor och pojkar ser på frågeställningarna. Jag kommer ställa mina resultat mot den forskning som finns på området för att sedan diskutera och jämföra och förhoppningsvis klargöra hur eleverna ser på begreppet friluftsliv.

Sandell (2004:24) menar i *friluftslivets värden* att man måste ha ett spänningsfält i åtanke, mellan de forskningsansatser som har som ambition att vara ”*belysande*”, respektive de som vill vara ”*bevisande*”. De förra handlar om att beskriva och tolka olika fenomen, t.ex. friluftslivets framväxt i Sverige. Den bevisande ansatsen vill mer entydigt koppla ihop orsak och verkan, i termer av att t.ex. utomhusvistelse leder till bättre fysisk hälsa. Stukat (2005:32) beskriver det kvalitativa synsättet med att resultaten skall tolkas och förstås, inte generaliseras och förklaras. Min ambition är inte att försöka ge ett generaliserbart svar på hur elever i gymnasieskolan ser på begreppet friluftsliv. Jag vill med uppsatsen försöka att klargöra hur elever kan se på friluftsliv och belysa respondenternas sätt att se på fenomenet, för att sedan ställa det mot relevant forskning och skolans styrdokument.

4.1 Urvalsprocess

Tillsammans med mina VFU (verksamhetsförlagd utbildning) handledare valde vi ut en klass som mina handledare undervisade i, detta av praktiska skäl för att jag skulle få tillgång till respondenterna under skoltid. Valet föll på en klass i år två som går Barn- och fritidsprogrammet med fritidsinriktning. Valet av klassen baserades på vad Trost (2005:118–120) menar om strategiskt urval, där jag ställde upp ett antal kriterier för klassen ur vilken mina respondenter. Dessa kriterier var att de haft en del undervisning i friluftsliv, såväl inom kursen Idrott och hälsa som i kursen Natur och friluftsliv, samt att jag inte undervisat i ämnen som ligger inom den här undersökningen. Intervjun förutsätter att respondenterna har en grundläggande uppfattning om vad friluftsliv är, samt de har någon egen erfarenhet av att vistas i naturen. Jag presenterade mitt arbete i stort för klassen som helhet och frågade vilka som var intresserade. Det blev så att de fem killar och fem tjejer som först anmälde sitt intresse blev mina respondenter. Denna form av självselektion är vad Trost beskriver som ett bekvämlighetsurval (2005:118–120).

4.2 Instrument

Intervjumodellen utformades i en tidigare uppsats (Lindberg & Wernersson 2006). För att passa respondentgruppen i denna undersökning har intervjun anpassats till gymnasieungdomar. Intervjun är uppdelad i två delar, där den första (1) är en skriftlig enkät med öppna frågor. I den andra (2) delen är utformningen mer av en sluten karaktär, där respondenten får ta ställning till eller bedöma olika frågeställningar och därefter motivera kort. Den sista delen av intervjun är indelad i ytterligare två delar (2a och 2b). En del där respondenten skall göra ställningstaganden kring olika aktiviteter och en där respondenten

skall göra bedömningar utifrån givna frågeställningar samt svara i form av en tregradig skala, för att därefter göra en kort motivering. Lantz (1993:30) beskriver att i den kvalitativa intervjun ligger fokus på respondentens motivering, i den här uppsatsen bearbetas respondentens svar med detta i fokus. Nedan motiveras tanken bakom valda frågeställningar.

4.2.1 Skriftlig enkät

I den inledande delen av intervjun används frågor av en mycket öppen karaktär i skriftlig form där respondenten inbjuds att berätta. Anledningen till att jag valt att inleda intervjun med den här delen är att jag inte vill påverka respondenten med styrda frågor. Eftersom de styrda frågeställningarna är mer ledande och beskrivande vill jag inte riskera att påverka svaren i de öppna frågorna. Strukturen på de öppna frågorna är uppbyggd så att de börjar med bakgrundsfakta, går över i öppna frågor, för att sedan begränsas mer mot min inriktning och problemformulering. Jag valde en skriftlig enkät i den här delen dels på grund av praktiska skäl, jag kan samla flertalet elever och genomföra intervjudelen samtidigt med många. Dels på grund av att jag under pilotintervjuerna upplevt att hela intervjun i muntligt format kan bli väl mycket för respondenterna och kan upplevas som ansträngande.

Intervjuns fyra första frågor rör allmän bakgrundsfakta. Jag anser att det är viktigt för vetenskaplig tydlighet att jag försöker belysa respondentens förförståelse. Syftet med de inledande frågorna är också att de till sin karaktär är enkla att svara på så att respondenten börjar skriva om sig själv på ett avslappnat sätt innan frågorna blir mer krävande. Frågorna fem och sex syftar till att ge en opåverkad bild av hur respondenten uppfattar begreppet friluftsliv. Frågorna sju och åtta syftar till att få respondenten att börja tänka i de banor som rör problemformuleringen, se bilaga 9.1.

4.2.2. Muntlig intervju del A

Intervjun genomförs enskilt och spelas in efter respondentens samtycke. Frågorna är av öppen karaktär som Lantz (1993:30) beskriver den öppna intervjuformen, men frågorna är strukturerade utan fasta svarsalternativ. Här ställs respondenten inför ett antal olika aktiviteter för att få en bild av huruvida dessa upplevs som friluftsliv eller inte. Respondenten ombeds också att göra en kort motivering.

Aktivitetserna delas in i två olika kategorier, vilka är synliga för respondenten. Dessa är aktiviteter med tävlingsmoment och utan tävlingsmoment. Vidare så har varje fråga olika teman på aktiviteterna, exempelvis vinter, sommar, traditionellt friluftsliv och så vidare. Detta har gjorts för att underlätta analysen och diskussionen av resultatet. Syftet med den här delen av intervjun är att klargöra respondentens syn på huruvida de givna aktiviteterna hamnar under begreppet friluftsliv eller inte, samt att få en motivering. Aktiviteter som har valts kan upplevas som att de befinner sig friluftslivets gråzon. Med detta prövas och i viss mån provoceras respondenten till att bilda sig en uppfattning kring de olika aktiviteterna. Två huvudteman i urvalet av aktiviteter är att testa hur motoriserade aktiviteter påverkar respondentens syn på om aktiviteterna kan ses som friluftsliv, samt hur ett tävlingsmoment påverkar huruvida aktiviteten uppfattas som friluftsliv av respondenten.

4.2.3 Muntlig intervju del B

Lantz (1993:31) beskriver den strukturerade intervjun som styrda frågor med fasta svarsalternativ. Här är det både styrda frågor och fasta svarsalternativ i en tregradig skala, men syftet med svarsalternativen är att hjälpa respondenten att strukturera sitt svar. Vidare är det den motivering till sitt svar som respondenten ger av minst lika stor vikt resultatbearbetningen.

Frågorna är indelade i tre huvudkategorier med underrubriker. Varken huvudkategorier eller underrubriker är synliga för respondenten, detta för att inte påverka eller leda respondenten. Syftet med kategorierna är att i varje frågeställning med olika faktorer försöka påverka respondentens syn på var gränsen för friluftsliv går. Huvudkategorierna är miljö, aktiviteter och syfte. I kategorin miljö underrubrikerna urbanisering, naturtyper och vägtyp. Här undersöks hur förändringar i miljön för en friluftslivsaktivitet påverkar respondentens syn på friluftslivsvärdet. Varje underkategori har aktiviteten vandring som fast variabel med anledning av att vandring anses av de flesta som en given friluftslivsaktivitet (Fredman, m.fl., 2008a:17). Genom att ha vandring som fast variabel kan ändringar i miljön bidra till att man hittar vart gränsen går för när vandring inte längre ses som friluftsliv. Underkategorierna har valts för att särskilt relevanta för problemformuleringen. I underkategorin specifik miljö har skogen valts som fast variabel för att vandring i skogen är den vanligaste formen av friluftsliv i Sverige (Kulturdepartementet, 1999).

I kategorin aktiviteter finns två underkategorier, motoriseringsgrad och förflyttningssätt. I underkategorin motoriseringsgrad undersöks hur graden av motorisering påverkar upplevelsen av friluftsliv hos respondenten. I underkategorin förflyttningssätt undersöks hur olika förflyttningssätt i samma miljö påverkar respondentens uppfattning av aktiviteten som friluftsliv. Även här är skogen en fast variabel, dels med samma motivering som tidigare och för att antalet fasta faktorer i så stor utsträckning som möjligt skall vara de samma.

I sista kategorin, motiv till vistelse i naturen, undersöks hur anledningen till aktiviteten påverkar respondentens syn på friluftslivsvärdet. Den svenska utredningen (Kulturdepartementet, 1999:103) talar om friluftsliv som fritidsaktivitet och miljöombyte. Jag tycker frågan är aktuell för respondenterna som blivande ledare inom turism- och fritidsverksamheter, se bilaga 9.2.

4.3 Genomförande

Inledningsvis testades intervjun från ”*I friluftslivets gråzon*” (Lindberg & Wernersson 2006) i sin helhet på två elever från samma program som respondenterna, men inte från samma klass. Utifrån pilotintervjuerna gjorde jag några smärre språkliga ändringar i samarbete med pilotrespondenterna, för att intervjun bättre skulle passa min målgrupp.

Första delen av intervjun genomförs som en skriftlig enkät på grund av tidsmässiga och praktiska skäl. Den skriftliga enkäten genomförs på så sätt att jag samlar de tillgängliga respondenterna avskilt och ger dem förutsättningar för att svara på enkäten. De tilldelas ett frågeformulär och ett svarshäfte med tomma sidor. De ges ingen tidsbegränsning och jag är närvarande under hela förfarandet för att svara på eventuella frågor. Vikten av att respondenterna svarar utifrån sin egen uppfattning betonas för att detta inte skall förväxlas

med ett prov eller test. Andra delen (2) genomförs muntligt med hjälp av en dator och en power point presentation. Denna del av intervjun dokumenteras med hjälp av ljudupptagning. Inledningsvis ser respondenten en kort instruktion och rubrik för de aktuella frågeställningarna. Frågorna tas sedan fram allt eftersom respondenten blir klar med föregående fråga. Respondenten ombeds ta ställning till ett påstående utifrån frågeställningen, för att därefter kort motivera varför. I de fall där jag anser det vara nödvändigt, ställs följdfrågor av öppen karaktär.

Del två är uppdelad i två olika avsnitt (2a och 2b). Syftet med skalorna i avsnitt 2b är primärt att underlätta för respondenten. Genom att använda skalorna får respondenten något att stöda sitt resonemang på samtidigt som det för denne, utifrån pilotstudier, verkar avlastande och varierande.

4.4 Avgränsningar och felkällor

I arbetet så är mitt huvudfokus att se på hur begreppet friluftsliv upplevs utifrån den respondentgrupp som valts ut. Vidare har jag valt att använda mig av en redan beprövad intervjumodell (Lindberg & Wernersson 2006) för på så sätt kunna stärka mitt resultatets validitet. Eftersom min respondentgrupp är liten så har jag prioriterat att använda en metod och en intervju som i största möjliga mån gör att mitt resultat blir jämförbart med andra resultat. Genom att jämföra mitt resultat mot det i *I friluftslivets gråzon* (Ibid.) så kan jag med större säkerhet förhålla mitt arbete mot närliggande forskning och litteratur. Att använda en beprövad intervjumetod ökar också min reliabilitet eftersom risken för metodfel i frågeställningarna blir mindre. En konsekvens av mitt val av intervjumodell är att jag inte har riktat någon direkt fokus mot skolans undervisning i friluftsliv, eller hur eleverna upplever den undervisning i friluftsliv som de fått ta del av. Den fråga i intervjun som riktar sig mot elevens erfarenheter av undervisning i friluftsliv inom ramen för gymnasieprogrammet syftar i första hand till att få respondenten att börja tänka i friluftslivs banor. Skulle jag ha valt att inrikta mig mer mot hur min respondentgrupp upplever den undervisning i friluftsliv som de tagit del av så skulle det också betyda att den undervisningen behöver kartläggas, vilket av tids och resursskäl inte hade varit möjligt att genomföra inom ramen för mitt arbete.

Jag har bland annat valt att se på friluftsliv ur ett könsperspektiv. Tordsson (2003) visar på hur friluftsliv genom historien varit en faktor i olika samhällsklasser som borgare och arbetare. Jag har valt könsperspektivet dels på grund av att det intresserar mig och att det inte är ett tidigare utforskat område, dels för att det inte funnits möjligheter att inom ramen för mitt arbete säkerställa exempelvis respondenternas socialgrupper. Den sortens undersökning ligger dessutom utanför mitt kompetensområde.

Den klass som respondenterna kommer har valts ut med hjälp av ett strategiskt urval (Trost, 2005:118–120) där ett av kriterierna är att min undervisning i den klassen har hållits på en minimal nivå för att minska min påverkan på respondenterna. Respondenterna har frivilligt anmält sig till att delta i undersökningen. Självselektion eller bekvämlighetsurval som det beskrivs av Trost (2005:118–120) är problematiskt på så sätt att man riskerar att inte få ett representativt urval, vilket påverkar generaliserbarheten negativt. Som Stukat (2005:32) skriver om kvalitativa undersökningar så är syftet inte att kunna generalisera, utan att tolka och förstå. Ett bekvämlighetsurval kan också påverka resultatet på så sätt att respondenterna anmält sig frivilligt på grund av att de redan har en relation till mig som intervjuare och lärare, och kanske vill ge de svar som de tror att jag vill ha. Detta har jag försökt att motverka genom

att upplysa respondenterna om att det är deras åsikter och svar som är de viktiga och att det inte finns några svar som är rätt eller fel.

Jag har valt en skriftlig inledande enkät, detta kan vara en begränsning i förhållande till originalintervjun, där hela intervjun genomfördes muntligt i en följd. En skriftlig enkät bjuder inte på samma möjligheter att ställa motfrågor och be om fördjupning som den muntliga intervjun gör, varför nyanser i respondentens svar kan missas. Men som jag nämnt under avsnitt 4.2.1 så kan hela intervjun i muntlig form upplevas som ansträngande, eftersom respondenterna i detta fall är yngre än i den ursprungliga studien.

Många frågor i intervjun bjuder till en visualisering av bland annat miljöer och omgivningar. Fördelen är att respondenten kan utgå från egna erfarenheter och blir inte styrd av andras förförståelse. Men det finns en risk med detta utifrån flera faktorer. Vid utformandet av intervjun har det utgått från vissa föreställningar kring de beskrivna faktorerna som kanske inte överensstämmer med respondentens. Likaså kan respondenterna sinsemellan tolka beskrivna faktorer olika, vilket kan medföra svårigheter att jämföra respondenternas svar på ett rättvist sätt. Jag har försökt överbygga dessa svårigheter med att under intervjuerna jobba aktivt med att uppmuntra respondenterna att motivera sina svar och att när så krävs be respondenten att beskriva sina svar.

Trost (2005:72–72) beskriver hur respondent och intervjuare inte kan vara på samma nivå och att detta medför en risk att intervjuaren påverkar respondentens svar, det finns en risk att intervjuaren ”förför” respondenten att svara enligt intervjuarens önskan medvetet eller omedvetet. Detta är något som jag tagit särskild hänsyn till i mitt fall där jag innan och efter intervjun har rollen som lärare och respondenten har rollen som elev. En farhåga var att respondenten skulle se intervjun som ett prov och försöka svara så att jag, läraren, fick de svar jag ville ha, de ”rätta” svaren. Detta förebyggdes på så sätt att jag upprepade gånger informerade respondenten att det är dennes egna åsikter och upplevelser som är det rätta. Min strävan har varit att i både intervjuens uppbyggnad och i sättet att leda intervjun inte påverka eller leda respondenten.

I en del av intervjun (4.3.2 Del A) där aktiviteter valts ut som anses vara friluftslivsaktiviteter, har urvalet gjorts utifrån erfarenheter och uppfattningar som jag fått bland annat fått under kursen Nordisk Friluftsliv, således är aktiviteterna utvalda med viss förförståelse som grund, jag är medveten om detta och har funnit stöd i litteratur för många av aktiviteterna, exempelvis i Fredman, Karlsson, Romild och Sandell (2008a:17)

4.5 Resultatbearbetning

Som stöd för min resultatbearbetning har jag använt mig av olika varianter av resultatmatriser. Syftet med dessa har varit att på ett överskådligt sätt se tendenser och mönster i respondenternas svar. I matrisen har transkriberade intervjuer infogats för samtliga respondenter och olika delar av svaren har sedan kopierats in. I senare delen av intervjun har respondenternas svar delats in i en tregradig skala, där siffran 1 motsvarat ”inte alls friluftsliv”, siffran 2 motsvarat ”delvis friluftsliv” och siffran 3 ”helt och hållet friluftsliv”. Dessa svar har matats in i en resultatmatris där respondenterna sorterats upp efter kön. Svaren har sedan färgkodats för att ge en ökad överskådlighet i tolkningen, se bilaga 9.3.(Färgkodning saknas i bilaga på grund av begränsade tryck och utskriftsmöjligheter) Som stöd för skapandet av matriser och bearbetning av resultatet har jag använt *Intervjumethodik*

(Lantz, 1993:70–97) där jag arbetat efter de principer som beskrivs för kvalitativ databearbetning.

När jag bearbetat data utifrån könsperspektivet så har jag i huvudsak försökt se tendenser inom den respondentgrupp som jag har. I de fall då skillnaderna mellan könen endast utgörs av en respondent så har jag valt att inte ta upp just den faktorn i avsnittet om könsperspektiv. Detta för att inte olika individers uppfattning skall få ge sken av att det inom respondentgruppen handlarhandlar om en könsfråga. Det jag gör är en datareduktion (Lantz, 1993:107) i just den här frågeställningen där mitt kriterium för reduktionen är att minst två av samma kön svara på ett liknande sätt för att det skall behandlas i resultatet under avsnittet om könsperspektiv. Således försöker jag inte att på något sätt generalisera utan bara att se till de tendenser som går att tolka ur respondentgruppens svar.

I resultatredovisningen så har jag valt benämna respondenterna som tjejer och killar. Respondenterna är i gymnasieåldern och benämningen män och kvinnor känns inte rätt, inte heller pojkar och flickor känns rätt då dessa snarare associeras med barn i yngre skolåldern. För elever i gymnasiet, som befinner sig någonstans emellan barn och vuxenåldern har benämningen tjejer och killar valts. Resonemanget stämmer överens med de erfarenheter jag dragit av att prata med gymnasieungdomar om detta.

4.6 Etiska överväganden

Jag har inhämtat målsmans tillstånd för de respondenter som inte fyllt 18 år. Vidare så är respondenternas identitet skyddad i uppsatsen genom att deras namn anonymiserats. Jag har också noggrant informerat respondenterna om att deltagande är frivilligt. Som beskrivs i urvalsprocessen så har de självmant anmält sig till att delta. Jag har också framhävt att det är respondentens egna åsikter som är de rätta och att det inte är frågan om rätt eller fel för att intervjusituationen inte skall upplevas som ett test eller allt för pressande. Vidare så har jag inte diskuterat intervjuer och resultat med de lärare som respondenterna har utan att anonymisera dessa.

5. Resultat

Resultatet redovisas utifrån de frågeställningar som utgör basen i intervjun. Det är utifrån dessa frågeställningar som intervjuvaren har strukturerats och sammanställts. Under varje rubrik så presenteras en sammanställning utav intervjuresultatet. Min avsikt är att i första hand presentera hur respondentgruppen i stort tycker kring frågeställningarna, men också att visa på de avstickare som enskilda respondenter kan tänkas göra. Resultatet kommer att belysas med hjälp av citat och exempel från intervjun. Respondenterna benämns enligt följande:

- Respondent nummer 1, tjej, benämns T 1
- Respondent nummer 2, kille, benämns K 2
- Respondent nummer 3, kille, benämns K 3
- Respondent nummer 4, kille, benämns K 4
- Respondent nummer 5, kille, benämns K 5
- Respondent nummer 6, tjej, benämns T 6
- Respondent nummer 7, tjej, benämns T 7
- Respondent nummer 8, tjej, benämns T 8
- Respondent nummer 9, tjej, benämns T 9

- Respondent nummer 10, kille, benämns K 10

5.1 Friluftaktiviteter

De faktorer som framträder tydligast i respondenternas syn på vad som är viktigt för dem i begreppet friluftsliv är naturupplevelse, egen fysisk prestation, social samvaro och att få lära sig något om naturen. Den faktor som respondenterna värderar högst i de aktiviteter de förknippar med friluftsliv är upplevelse av naturen. Upplevelsen av naturen bör stå i fokus och faktorer som minskar denna fokus gör att aktiviteten upplevs som mindre friluftsliv (mer om vad som kan störa i kommande rubriker). En aktivitet som erbjuder en långvarig och naturnära upplevelse i ett tempo som inte tar fokus från naturen upplevs i hög grad som friluftsliv. Fotvandring i skogen med övernattnings är en aktivitet som samtliga respondenter förknippar starkt med friluftsliv. Respondent K 3 säger att *Man får känna hur det är att leva i skogen, det är riktigt friluftsliv.*

Den faktor som är näst mest påtalad av respondenterna är den egna fysiska prestationen. För att en aktivitet skall ses som friluftsliv så krävs en egen fysisk prestation av någon grad. Respondenterna bedömer inte naturupplevelsen eller den fysiska prestationen utifrån några skarpa gränser. Så här svarar exempelvis K 4 på huruvida helikopterskidåkning är friluftsliv: *... men det hade varit mer friluftsliv om man hade vandrat upp.* Respondent K4 anser att helikopterskidåkning är friluftsliv, men det hade varit mer friluftsliv om man gjort prestationen själv från början till slut. Alltså bedöms det som friluftsliv även om man åker helikopter upp på berget, men om man gör mer på egen hand, är mer fysiskt aktiv, då bedöms aktiviteten som mer friluftsliv. Men det skall finnas en balans mellan fysisk prestation och naturupplevelse, den fysiska prestationen får inte bli så pass ansträngande att man missar att uppleva naturen, naturen skall stå i fokus.

Sex respondenter nämner att friluftsliv är något socialt, att aktiviteterna om de görs i gemenskap med andra är mer friluftsliv. Ingen utesluter att friluftsliv kan utövas på egen hand, men de värderar ett socialt sammanhang högre. Samma sak gäller för det sociala som med den fysiska prestationen, det sociala sammanhanget får inte ta bort fokus från naturupplevelsen.

Några respondenter nämner kunskap och att lära sig om naturen som faktorer som stärker upplevelsen av friluftsliv. De flesta respondenter nämner någon gång syftet, att syftet med aktiviteten avgör ifall den ses som friluftsliv eller inte. Om syftet är att uppleva naturen då kan till exempel en cykeltur vara friluftsliv, men ifall samma cykeltur företas i syfte att transportera sig då är det inte friluftsliv. Ytterligare en faktor som avgör om de intervjuade anser att aktiviteten är friluftsliv eller ej är vilken miljö den förknippas med. Inlines åkning är ett exempel på en sådan aktivitet. En majoritet av respondenterna anser att aktiviteten inte är friluftsliv eftersom den miljön som utförandet av aktiviteten förknippas med anses för tillrättalagd och påverkad av människan.

5.2 Friluftsliv och tävlingsmoment

Tävlingsmomentet är en faktor som i litteratur och definitioner sällan hör hemma inom friluftsbegreppet. (Kulturdepartementet 1999 m.fl.) När respondenterna tar ställning till tävlingsmoment i friluftsliv så är det endast en av tio som tydligt uttrycker att tävling och friluftsliv inte hör ihop. Som anledning nämner respondenten, T 7, att aktiviteten då inte blir avslappnande. En respondent (T 8) tycker att det är tveksamt om tävling och friluftsliv hör ihop. Ytterligare en (T 9) anser att orientering inte är friluftsliv, men att adventure race är ok.

T 9 anger som anledning att i orientering så ligger allt för mycket fokus på kartan, medan adventure race kan vara friluftsliv på grund av miljön som aktiviteten utförs i. Övriga respondenter reflekterar inte över att aktiviteten som beskrivs i intervjun är ett tävlingsmoment och nämner inget om att det skall vara ett hinder.

5.3 Friluftslivsmiljöer

Den övergripande faktor som har störst påverkan på hur respondenterna ser på olika miljöer för friluftsliv är kulturell påverkan. Detta kan man se ur ett par perspektiv, som naturmiljöer och olika vägtyper, där en tydlig tendens är att en liten kulturell påverkan har ett högre friluftsvärde än motsatsen.

Gemensamt för samtliga respondenter är att de anser att den miljö som är minst påverkad av människan är mest förknippad med upplevelse av friluftsliv. Respondenterna är också näst intill eniga i att miljön är av störst betydelse för upplevelsen av friluftsliv. En respondent avviker, T 4, som menar att syftet är det viktigaste. Man kan vara i en miljö, som inbjuder till upplevelse av friluftsliv. Ifall fokus under vistelsen inte ligger på naturupplevelse, utan på att till exempel bara transportera sig, då är fokus fel och aktiviteten ses inte som friluftsliv, enligt respondenten.

De miljöer som respondenterna värderar högst är skogen och fjällen, där samtliga bedömer en fotvandring i dessa miljöer som helt och hållet friluftsliv. Att skog och fjäll är strakt förknippade med friluftsliv motiverar respondenterna med att miljöerna i stor del är opåverkade av människan. Dessutom är det miljöer som kan ge ostördhet och är fria från buller och andra spår av civilisation. Fjällen som friluftsmiljö skiljer sig från skogen på en punkt. Flertalet respondenter motiverar det starka friluftsvärdet i fjällen som miljö med att det är en omväxling från den miljö de är vana vid. Jordbrukslandskapet som miljö för friluftsliv är mera tveksamt för respondenterna. Den vanligaste anledning till att jordbrukslandskapet värderas lägre än skogen och fjällen är att det tidigare anses vara mer påverkat av människan. Respondent T 6 tar upp det subjektiva i upplevelse av naturen och i det här fallet jordbrukslandskapet som friluftsmiljö. *För dem som bor i staden kanske är det, men inte för dem som bor på landet.* Vidare menar T 6 att fotvandring i jordbrukslandskapet inte är friluftsliv för henne, då hon själv bor på landet. Alltså kräver respondenten en omväxling i miljön för att det skall upplevas som friluftsliv, något som flera respondenter håller med i.

För att se hur kulturell påverkan i miljön påverkar den upplevda graden av friluftsliv fick respondenterna ta ställning till hur olika underlag påverkar det upplevda friluftslivet. Gemensamma faktorer är aktiviteten fotvandring och skogen, underlagen varierar från obanad terräng till asfaltsväg. Att fotvandra i skogen på en stig, eller i obanad terräng är enligt samtliga respondenter helt och hållet friluftsliv. T 1 anger som motivering på varför det är helt och hållet friluftsliv att fotvandra i skogen i obanad terräng: *Då är det du som får anpassa dina steg efter skogen och inte tvärt om.* Hon menar att graden av friluftsliv är som högst då människan anpassar sig efter naturen och inte tvärt om. En respondent avviker (K 10) och menar att stigen som underlag är delvis friluftsliv och att det är motivet till vistelsen som avgör. Om det är för nöjes skull, då är det friluftsliv.

Respondenternas åsikter går mer isär vad gäller grusvägen som underlag, här är åsikterna delade i två läger. En liten majoritet anser att det är helt och hållet friluftsliv, medan resten är tveksamma. De som anser att det är helt och hållet anger att det är den omgivande miljön som är det viktigaste. De som anser att det är tveksamt motiverar detta med att grusvägen, som är

anlagd av människan, stör upplevelsen. Dessutom finns risken för biltrafik, vilken skulle störa upplevelsen av den omkringliggande skogen. Oavsett om respondenten anger helt och hållet friluftsliv, eller tveksamt som friluftsliv, så nämner många att en större grusväg med mer trafik ger en mindre upplevelse av friluftsliv än en mindre grusväg utan trafik. Respondent K 10 är den som avviker och menar att fotvandring på en grusväg i skogen inte kan vara friluftsliv, han förknippar grusvägen med en ren transport och anser att om man vill uppleva friluftsliv inte väljer att gå på en grusväg. Asfaltvägen som underlag vid en fotvandring i skogen anses av de flesta som tveksamt som friluftsliv, asfaltvägen är mer sannolikt trafikerad och själva asfalten påminner för mycket om kulturell påverkan. De som är tveksamma är det i stor grad, nästan mot gränsen till inte alls friluftsliv. En respondent (T 6) menar att en asfaltväg i skogen utan trafik inte kan var särskilt vanlig. Det som gör att de tveksamma inte anger inte alls friluftsliv är att skogen fortfarande omger vägen och på så sätt kan upplevas om än i lite grad.

5.4 Urbanisering

Även här kan man se att respondenterna anser att det i stort skall vara en så liten kulturell påverkan som möjligt. Fotvandring längs en stig värderas högre än längs en asfaltväg till exempel. Inslag av urbanisering stör det upplevda friluftslivet, men inte alltid så att upplevelsen av friluftsliv upphör helt och hållet. Samtliga respondenter är överens om att fotvandring i en skog långt utanför en stad är att se som friluftsliv helt och hållet. Respondenternas motivering är att skogen långt från staden kan erbjuda en ostörd naturupplevelse. Fritt från avgaser och frisk luft är motiv som nämns av många. Ändrar man i förutsättningarna så att skogen ligger i nära anslutning till staden då blir åsikterna mera delade, med någon övervikt för att det ses som tveksamt om det kan vara friluftsliv eller inte att fotvandring i en sådan miljö. De som är tveksamma anger som orsak att den närliggande staden kan störa naturupplevelsen med till exempel buller och avgaser. Den anlagda parken belägen centralt i en stad delar respondenterna i två lika delar. Hälften anser att fotvandring i denna miljö är tveksamt som friluftsliv och hälften anser att det inte alls är friluftsliv. De som dömer ut miljön gör det på grund av att den är för påverkad av människan och att staden runt omkring stör upplevelsen. De som anser att det är tveksamt som friluftsliv menar att det påverkade och staden stör, men inte i sådan utsträckning att det inte upplevs som friluftsliv i någon grad. Respondent T 4 menar att det är utifrån de egna förutsättningarna som man kan avgöra om det är friluftsliv eller inte. Han ger som exempel att en sjuk person med begränsade möjligheter till att ta sig ut ur staden kan uppleva friluftsliv i en park i centrala staden. Att parken ses som friluftsliv i någon grad motiveras av K 2 genom att sätta parken i relation till asfalt och staden, där parken ses som det bättre alternativet. Båda dessa exemplifierade respondenter visar på att upplevelsen av naturen och det upplevda friluftslivet är en relativ och subjektiv upplevelse.

5.5 Motorisering

I stora drag så anser respondenterna att en viss motoriserad hjälp är acceptabel, men hjälp av motorfordon får inte vara i centrum för aktiviteten, inte vara i fokus. Dessutom anser respondenterna att förhållandet mellan motorisering och den egna fysiska aktiviteten måste vara till den egna fysiska aktivitetens fördel. Dels så har respondenterna tagit ställning till olika motoriserade aktiviteter i naturen och dels så har de fått ta ställning hur lång en vistelse i naturen bör vara för att det skall vara motiverat att ta bilen dit. Den motoriserade aktivitet som har störst acceptans är snöskotern, även om vissa förutsättningar krävs för att det skall ses som friluftsliv. Om snöskoter turen kombineras med uppehåll som ger möjlighet till naturupplevelse, såsom gör upp en eld eller äta ute i naturen, då kan skoterturen ses som en del i ett friluftsliv. Skoterturen kan också ses som friluftsliv om den syftar till att ta dig

någonstans dit du inte kan ta dig utan motorhjälp, för att där uppleva naturen. Skoterturen får alltså inte var huvudsyftet. Det som talar emot skotern som hjälpmedel och som gör att inte en ren nöjestur på skoter accepteras som friluftsliv är att den låter, avger avgaser och att det går för fort för att man skall kunna hinna uppleva naturen. T 9 beskriver hur hon ser på snöskoteråkning som friluftsliv på följande sätt: *Nej, det tycker jag inte. För att då ser man ingenting, det går för fort.*

Den aktivitet som har lägst acceptans hos respondenterna är enduro körning eller motorcykel åkning i skogen. Främsta skälet är att framförandet av fordonet kräver för mycket uppmärksamhet på bekostnad av naturupplevelsen. Andra skäl som anges är att friluftsliv förknippas med en egen fysisk prestation, vilket inte framförandet av motorcykel i skogen gör. Fyra respondenter anger miljöskäl till att de är emot motorfordon som redskap i friluftslivet. Den miljöförstörande faktorn är inte hos någon respondent så pass allvarlig att de helt och hållet anser att motorer inte hör hemma som hjälpmedel i friluftslivsaktiviteter. Undantaget här är respondent T 9 som menar att motorer inte hör hemma i naturen över huvud taget och att den främsta orsaken är just den miljöförstöring som hon förknippar motorer med. Respondent T 1 och K 10 är de som har en avvikande uppfattning, de anser att så länge aktiviteten sker i skogen eller en annan naturmiljö så kan det ses om friluftsliv att köra motorcykel eller åka snöskoter.

När man ser till bilen som ett transportmedel för att ta sig till skogen för att uppleva denna i allt från en stund till flera dagar så är respondenterna eniga i att om bilturen följs av en flera dagar lång vistelse i skogen med övernattnings så är det att ses som helt och hållet friluftsliv. T 6 motiverar att detta är helt och hållet friluftsliv med: *Då tar man verkligen del av naturen, man måste överleva, ha med sig mat och så.* En längre vistelse ställer alltså krav på att man planerar och har kunskaper, vilket också motiverar att man tar bilen till skogen. Som motpol till den längre turen med övernattnings ställs respondenterna inför scenariot där man stannar vid bilen och upplever naturen. Här är respondenterna oeniga. De som är för menar att man ändå ser och upplever naturen, vilket räcker för att aktiviteten skall ses om friluftsliv. De som anser att det delvis är friluftsliv gör detta för att man upplever naturen, men prestationen i förhållande till bilåkningen inte är tillräcklig. De som är helt emot att kalla scenariot att stanna vid bilen anger som främsta orsak att prestationen i förhållande till bilåkningen är för liten. Respondent T 9 anser också att den miljöförstöring som bilen orsakar inte motiveras då bilturen inte följs av en egen fysisk prestation. Generellt kan sägas att respondenterna inte ser någon större skillnad på om vistelsen i skogen är flera dagar eller ett par timmar, även om vistelsen med övernattnings värderas högre.

5.6 Förflyttningssätt

En gemensam faktor som respondenterna delar är att ett enkelt förflyttningssätt som inte kräver redskap värderas som mer friluftsliv än de förflyttningssätt som kräver komplicerade redskap vilka kräver stor uppmärksamhet för att hantera. Likaså värderas egen fysisk prestation över motoriserade hjälpmedel. De ytterlighetsfaktorer som respondenterna har fått ta ställning till är att färdas i skogen till fots kontra att färdas i skogen på motorcykel. De förflyttningssätt som värderas som mest friluftsliv av respondenterna är färdas i skogen till fots och på skidor. Detta motiveras med att dessa förflyttningssätt medger en upplevelse av naturen som inte störs av att man måste fokusera på redskap eller teknik. De är inte heller miljöförstörande och de innebär att man måste använda egna kropps krafter för att ta sig framåt. De båda förflyttningssätten värderas lika av respondenterna. De motorburna alternativen har redovisats i föregående avsnitt. Det förflyttningssätt där respondenternas åsikter går isär något är att färdas i skogen på cykel. Den generella meningen är att det är friluftsliv att färdas i skogen på

cykel. En respondent (K 10) är av motsatt uppfattning och menar det är för ansträngande för att han skall uppfatta det som friluftsliv. De som är tveksamma är det på grund av att cyklingen kan ta för mycket uppmärksamhet från naturupplevelsen. Respondent T 9 förklarar sin ståndpunkt på följande sätt... *mer fokus på att se sig omkring än bara cykla fort då är det mer friluftsliv*. Om man tar det lugnt och tar sig tid att uppleva naturen, då kan aktiviteten ses som friluftsliv, men om man lägger fokus på att cykla fort då är det inte att ses som friluftsliv enligt T 9. Även respondenter som anser att cykla i skogen är helt och hållet friluftsliv tar upp att syftet måste vara att man vill vistas i naturen och att det inte bör vara fråga om en ren transport sträcka.

5.7 Motiv till friluftsliv

Respondenterna har tagit ställning till hur olika motiv påverkar vistelse i naturen dels genom att de självmant tagit upp syfte och motiv i olika frågeställningar, dels genom frågor styrda mot detta ämne. Den tydligaste tendensen hos respondenterna är att fokus skall ligga på upplevelse av naturen, för att de skall uppleva aktiviteten som friluftsliv. Flertalet respondenter menar att det handlar om en mental inställning till det man gör. Reflektioner kring syfte och motiv tas på eget initiativ frekvent upp av olika respondenter vid olika frågeställningar. Om motivet för vistelsen i skogen är för nöjes skull så är samtliga respondenter överens om att det är helt och hållet friluftsliv. Respondent T 6 motiverar sin uppfattning med: *Det är det som är friluftsliv, att man är ute på fritiden för att man vill det*. Att fotvandra i skogen för att transportera sig till arbete eller fritidssysselsättning är motiv som splittrar respondenterna. Motiveringarna till att det skall ses som friluftsliv är att det återigen handlar om vilken inställning du har till aktiviteten. Av det fåtal som anger att aktiviteterna är helt och hållet friluftsliv, så är det ingen som förbehållslöst gör den bedömningen. Den mentala inställningen är viktig, K 2 beskriver sin uppfattning enligt följande: *Men om det är en bit som man måste ta sig så är det väl det och om man uppskattar det. Friluftsliv för mig är något man uppskattar att göra något man kan stressa av med i så fall*. K 2 menar att om man kan koppla av och ta till sig naturen under transporten, då kan det ses som friluftsliv. Han har också en uppfattning om sträcka, att det inte skall vara en för kort sträcka för att aktiviteten skall ses som friluftsliv. De som argumenterar emot att fotvandring i skogen för att ta sig till och från arbete eller fritidssysselsättning skall ses som friluftsliv gör det oftast med att fokus ligger på fel saker. Respondent K 3 beskriver sin klivna inställning så här: *Det är väl som vanligt, man går i skogen och upplever naturen. Innan har jag tänkt att man själv väljer att gå i skogen. Nu måste man gå i skogen för att ta sig till arbetet, då kanske man bara stressar*. Det som skiljer de respondenter som med visst förbehåll anser att aktiviteten är helt och hållet friluftsliv från de som anser att det inte alls är friluftsliv är hur man ställer sig till den mentala inställningen. De som är för anser att man kan påverka sin inställning så pass mycket att naturupplevelsen kommer i fokus, medan de som är tveksamma eller helt emot inte tror att det går att förbise att fokus ligger på det faktum att man är på väg någonstans. Att motionera i skogen är generellt accepterat av respondenterna som friluftsliv, de som anser att det delvis är friluftsliv gör det av samma orsaker som nämnt i tidigare scenarion.

Kan man arbeta i skogen och kalla det friluftsliv? Här delas respondenterna i två lika stora grupper, de som anser att det är helt och hållet och de som anser att det är delvis eller inte alls. Generellt kan sägas att de som anser att man kan fotvandra i skogen som arbetsform förknippar arbetet med någon form av friluftsnäring, så som lärare i friluftsliv eller reseledare. De som i någon grad är emot förknippar exempelvis arbetet i skogen med skogsindustri eller jakt. Undantag här är respondent T 1 som inte tycker att det spelar någon roll vad man gör i skogen, bara man är där. T 8, som är helt emot arbete som friluftsliv, motiverar sin ståndpunkt

på följande sätt: *Om man arbetar så engagerar man sig nog på fel saker och inte på naturen.* Respondent K 3, som anser att det kan vara friluftsliv att arbeta i skogen förklarar sin åsikt enligt följande: *Till exempel som när vi gick på hajken, då är ju lärarna med, då arbetade de, men de fick samma friluftsliv som oss. Ja, det är friluftsliv.*

5.8 Friluftsliv ur ett könsperspektiv

Ser man till resultatet i sin helhet så skiljer sig inte tjejernas och killarnas syn på begreppet friluftsliv åt i någon större utsträckning. De skillnader som går att spåra är synliga med inte dominerande. Nedan redovisas de skillnader som jag lyckats spåra i resultatet.

En faktor där det går att se en skillnad är aktiviteter med tävlingsmoment. Det är främst aktiviteten orienteringslöpning där tre tjejer anser att aktiviteten inte är friluftsliv. De motiverar med att man inte hinner med att se naturen och att det inte är avslappnande att tävla. Samtliga killar anser att tävla i orientering är friluftsliv, eftersom aktiviteten äger rum ute i naturen. Vad gäller de övriga aktiviteterna med tävlingsmoment är båda könen i stort överens. Endast en respondent (T 7) anser att ingen form av tävling hör ihop med friluftsliv.

När respondenterna skall bedöma hur olika typer av miljöer påverkar upplevelsen av friluftsliv så är tjejerna generellt hårdare i sina bedömningar än killarna. Tjejerna accepterar inte i lika stor utsträckning kulturell påverkan i sina miljöer för friluftsliv. I aktiviteten fotvandring i en anlagd park i en stad så är skillnaden könen emellan hur de väljer att bedöma aktiviteten. Fyra av fem killar anser att fotvandring i ovan nämnda miljö delvis är friluftsliv och en anser att det inte alls är friluftsliv. För tjejer så förhåller det sig precis tvärt om, där är det fyra tjejer som anser att fotvandring i den anlagda parken i staden inte alls är friluftsliv och en anser att det är delvis friluftsliv. Tjejerna som bedömer aktiviteten som inte alls friluftsliv motiverar detta med att miljön inte duger för friluftsliv. Respondent T 6 motiverar sin bedömning så här: *... för då kommer man inte bort från stan. Nej, det tycker inte jag är friluftsliv.* Så här förklarar K 2 hur han tänker kring frågeställningen:

Det är väl delvis då. Eftersom att du ändå är ute och vandrar och det är ju ändå natur, eftersom staden inte är på dig, du är inte i staden på samma sätt som i centrum. Du är ju i parken och den är ändå mer naturlig än om du går på asfalten.

K 2 är i stort representativ för killarna genom att han ser ett visst värde i parken som naturmiljö, men att det inte är en tillräckligt opåverkad natur för att aktiviteten skall upplevas som friluftsliv helt och hållet. Samma tendens till tuffare bedömning hos tjejerna vad gäller miljöer för friluftsliv kan man se i den frågeställning där respondenterna skall avgöra hur långt från staden en skog skall vara för att en fotvandring i denna skall ses som friluftsliv. Här är det två av fem killar som anser att det är delvis friluftsliv, mot fyra av fem tjejer. Även här är det kulturell påverkan i form av till exempel buller som gör att de inte bedömer det som helt och hållet friluftsliv. Killarna är mer toleranta och menar att den omgivande skogen är det viktiga och att det inte spelar någon roll hur långt från staden skogen ligger. Det omvända förhållandet råder mellan könen då de ombeds att avgöra huruvida en fotvandring i skogen på en grusväg anses som friluftsliv eller inte. Här är det killarna som gör snävare bedömningar och tjejerna som är mer generösa. Ser man till ifall de svarat helt och hållet, delvis eller inte alls så förhåller det sig i alla fall så. Men tittar man närmare på svaren så ser de väldigt lika hos båda könen, även om deras bedömning skiljer sig åt. Respondenterna K 2 och T 6 svarar delvis (K 2) och helt och hållet (T 6) men deras resonemang är slående lika.

Ja, det kan väl vara lika som att gå på en stig i egentligen. Det beror ju på storlek på grusväg och sånt också. Om det är en grusväg där det går mycket bilar och så, då är det inte direkt friluftsliv. Men om det är en lite mindre då är det mer friluftsliv (T 6).

Respondent K 2, som har gjort bedömningen helt och hållet resonerar enligt följande:

Det beror väl på vad det är för grusväg, är det en ganska trafikerad grusväg så blir det minus för der. Då är det en massa bilar och avgaser runt omkring dig. Men en grusväg som en grusstig i ett elljusspår typ, då är det ju helt och hållet skulle jag säga. Det är klart att det är bekvämare att gå på men, det är ju fortfarande... allting runt omkring dig är ju fortfarande oförändrat. Närmare civilisation och större grusvägar blir mindre friluftsliv. (K 2)

Resonemangen är väldigt lika, men de har gjort olika bedömningar. Generellt kan ändå sägas att killarna gör en något snävare bedömning. När respondenterna tar ställning till olika motiv för vistelse i naturen så går det att se vissa skillnader mellan könen. Ser man på frågeställningen i stort (Fråga 11 i intervjun) så ser man att tjejerna är tuffare i sina bedömningar av vad de vill kalla för friluftsliv än killarna. Särskilt tydligt blir det i de frågealternativ som avser fotvandring i skogen för att ta sig till arbete. Här är det ingen av tjejerna som anser att det är helt och hållet friluftsliv. Motiven i stort är att de anser att fokus ligger på kommande arbetsuppgifter och inte på naturupplevelsen. T 1 resonerar så här: *Delvis, eller... då är man ju inte ute för och se naturen utan då skall man ju gå till jobbet. Man är för fokuserad framåt.* Svaret är representativt för vad tjejerna anser om aktiviteten. Bland killarna så anger två att det är friluftsliv helt och hållet, två anger delvis och en inte alls. De två som anger delvis är ganska vaga i sina formuleringar och ger öppningar för att det kan vara mer friluftsliv om betingelserna är de rätta. K 3 resonerar enligt följande:

Det är väl som vanligt, man går i skogen och upplever naturen. Innan har jag tänkt att man väljer själv att gå i skogen. Nu måste man gå i skogen för att ta sig till arbetet, då kanske man bara stressar. Men det är ändå samtidigt friluftsliv känns det som, för vem vet man går och funderar och tittar. Det känns som friluftsliv ändå. (K 3)

Om man ser till de stora dragen så är tjejerna något tuffare i sina bedömningar av olika friluftsmiljöer och olika motiv till vistelse i naturen. Killarna har en något högre acceptans för att tävla i friluftsliv än tjejerna. I de övriga frågeställningar som redovisas i resultatet har jag inte lyckats spåra några könsrelaterade skillnader i respondenternas svar. I och med det så kan det konstateras att det utifrån resultatet finns större likheter än skillnader i hur tjejer och killar ser på friluftsliv

6. Diskussion

Jag kommer att föra diskussionen utifrån två perspektiv, vad är friluftsliv och friluftsliv i relation till skolans styrdokument. Under den första rubriken så behandlas de olika värden som respondenterna ser i begreppet friluftsliv, samt hur dessa värden förhåller sig till den aktuella litteraturen. Under den andra rubriken så diskuteras hur dessa värden och värderingar förhåller sig till de styrdokument som skolan har i undervisning i friluftsliv.

6.1 Vad är friluftsliv?

Ser man till litteraturen så kan man uttyda två huvudsakliga inriktningar på hur tidigare forskning definierar friluftsliv. Den ena representerar en mer traditionell och restriktiv tolkning och definiering av begreppet, den andra en mer tolerant och inneslutande tolkning och definiering. Den först nämnda tolkningen tycker jag mig se representerad hos exempelvis Nilsson (2007:142) som ger sin syn på hur han anser att friluftsliv bör definieras. Han lägger stor vikt vid individens möte med naturen. Naturen skall stå i fokus för utövaren för att det enligt Nilsson (Ibid.) skall kunna kallas för friluftsliv. Aktiviteter som kräver att utövaren har fokus på annat, så som jakt eller fokus på avancerade redskap, faller in under det som Nilsson (ibid.) kallar naturmiljöaktiviteter. Exempel på den andra inriktningen, den mer inneslutande, finns hos Andkjær (2005:73–74). Han menar att man i stället för att utesluta aktiviteter ur begreppet friluftsliv snarare bör dela upp begreppet friluftsliv i olika grupper med olika inriktning för att på så sätt kunna inlemma nya trender under begreppet.

Hur ser då de gymnasieelever som intervjuats om begreppet friluftsliv och hur förhåller de sig i jämförelse med de två inriktningar som tidigare forskning påvisat. Den enskilt viktigaste faktorn för mina respondenter när de skall förhålla sig till friluftsliv är naturupplevelsen. Generellt så värderar respondenterna en aktivitet högre om det finns få faktorer som stör kontakten med och upplevelsen av naturen. En aktivitet som värderas högt enligt mitt resultat är en fotvandring i skogen med övernattnig. Att naturen skall stå i fokus för utövarens uppmärksamhet kan man se på hur respondenterna förhåller sig till hur olika faktorer påverkar deras syn på friluftslivet. Den faktor som kanske mest stör respondenternas syn på friluftsliv är inslag av kulturell påverkan. Detta blir tydligt när olika friluftsmiljöer värderas. Fjällmiljön tillsammans med skogen värderas högt, argumenten är att dessa miljöer har en låg grad av mänsklig påverkan. Denna låga grad av mänsklig påverkan ger enligt mitt resultat en högre värderad naturupplevelse och med denna en högre grad av friluftsupplevelse. Resultatet stämmer bra överens med vad Fredman m.fl.(2008a:17) har visat i sin forskning. Undersökningen visar tydligt att skogs och fjällmiljö är högt värderade som miljöer förknippade med friluftsliv.

Tydligt blir det också när respondenterna skall förhålla sig till hur olika grader av närhet till en stad påverkar deras uppfattning av friluftslivsvärdet. En fotvandring i en anlagd park belägen centralt i en stad värderas inte av någon respondent som helt och hållet friluftsliv, det generella svaret är att det är för mycket som stör upplevelsen av naturen, plus det faktum att själva naturen är skapad och påverkad gör att aktiviteten inte värderas ha ett högt friluftslivsvärde. Resultaten är liktydiga när respondenterna förhåller sig till att fotvandra i skogen på en grusväg eller asfältväg. Fler anser att grusvägen är ett alternativ för friluftsliv än de som anser att asfältvägen är det. Argumenten emot är de samma som de rörande den anlagda parken, det är för mycket som stör naturupplevelsen. Undersökningen visar att många respondenter själva argumenterar för det relativa i begreppet friluftsliv.

Utifrån motoriseringsperspektivet är tendensen är den samma som setts tidigare, sådant som stör naturupplevelsen påverkar det upplevda friluftslivet negativt. Här talar respondenterna om att man inte hinner se naturen, att fokus ligger på att köra och inte på att uppleva. Buller och avgaser är också sådant som stör naturupplevelsen. Centralt är ändå att fokus ligger på att framföra ett fordon och inte på att uppleva naturen. Flertalet respondenter öppnar ändå för att det finns tillfällen och omständigheter där motordrivna hjälpmedel accepteras. Det specifika fordon som har högst acceptans är snöskotern. Ett faktum som stämmer bra överens med vad Emmelin (1996:52–54) skriver om snöskotern som kulturellt accepterad som företeelse inom allemansrätten, eftersom denna inte förstör genom markpåverkan. En tydlig tendens i mitt resultat är att snöskoterkörandet inte får bli ett syfte i sig, utan endast ett underordnat redskap. Kulturdepartementet (1999:41–42) menar att friluftsliv bland annat skall förknippas med enkla hjälpmedel och minimal förbrukning av naturresurser. Med naturupplevelsen i centrum så tycker jag mig kunna se att mitt resultat pekar åt den mer traditionella synen på friluftsliv, eftersom mina respondenter värderar naturupplevelsen och mötet med naturen framför avancerade hjälpmedel och tillrättalagda miljöer. Respondenterna likställer i stort snöskotern och bilen som transport- och hjälpmedel i samband med friluftsliv, medan exempelvis motorcykeln inte förknippas med ett motoriserat hjälpmedel.

Om man jämför Kulturdepartementets (1999:41–42) definition med Nilssons (2007:142) kan man se att dessa har olika syn på betydelsen av den fysiska prestationen. Kulturdepartementet(1999:134) har som ett kriterium att det skall vara en fysisk prestation, medan Nilsson (2007:142) menar att fysisk prestation kan förekomma i friluftsliv, men det är inte en nödvändighet. Med detta som bakgrund så kan man se att en betydelsefull faktor i mitt resultat är den fysiska prestationen. Utifrån ett motoriseringsperspektiv så är bristen på egen fysisk prestation, vid sidan av brist på fokus på naturen, ett tungt argument emot motorisering enligt respondenterna. Generellt kan ses att förhållandet mellan motoriserat hjälpmedel och egen prestation måste vara till det senares fördel. Resultatet visar att den egna fysiska prestationen bör omfatta hela aktiviteten och inte bara vissa delar. Respondenternas acceptans för de olika aktiviteterna varierar något, men en genomgående trend är att den fysiska prestationen är av stor betydelse för hur friluftsliv uppfattas. Vidare visar resultatet att den fysiska prestationen inte har en överordnad betydelse i förhållande till naturupplevelsen som alltså måste stå i fokus. Vidare har respondenterna en förståelse för att viss hjälp av motorfordon kan vara acceptabelt. När respondenterna resonerar kring bilens betydelse som hjälpmedel för att ta sig ut i naturen så visar undersökningen att de inser att man kan behöva hjälp för att ta sig ut i naturen. Att ta bilen till skogen utan att ta sig vidare ses av en övervägande majoritet som delvis eller inte alls friluftsliv, motiven är att det saknas en egen prestation i förhållande till bilfärden. Detta stämmer bra med vad Kulturdepartementet (1999:40) menar om bilens betydelse för att kunna ta sig ut i naturen. Detta styrks också av Tordsson (2003: 359–363) utifrån ett historiskt perspektiv där friluftsliv blir tillgängligt för det stora flertalet först när bilen blir var mans egendom. Däremot så gör respondenterna ingen skillnad på omfattningen av den egna prestationen. En vandring som sträcker sig över hela dagen värderas lika högt som en som varar i ett par timmar. En viss nyansskillnad finns däremot när de bedömer en vandring som innebär övernattning, denna värderas generellt högre.

Utifrån prestationsperspektivet så kan man utifrån Nilssons (2007:142) och Kulturdepartementets (1999:134) definitioner se att båda dessa inte ser tävlingsaktiviteter som friluftsliv. Här skiljer sig mitt resultat markant mot litteraturen. Endast två av respondenterna har en uppfattning om att friluftsliv och tävling inte hör ihop, och då är det just aktiviteten orienteringslöpning som dessa vänder sig emot. Övriga respondenter uttrycker ingen åsikt

angående tävlingsaktiviteter och friluftsliv. Varför mitt resultat har visar en så stor skillnad mot litteratur och forskning på området kan jag bara spekulera i, en orsak skulle kunna vara att intervjun inte går in tillräckligt på området. I det här fallet så stämmer mitt resultat bättre överens med den mer inkluderande syn på friluftsliv som till exempel Andkjær (2005:73–74) representerar, där olika tävlingsformer utgör en egen undergrupp inom begreppet friluftsliv.

Ser man på resultatet sammantaget och jämför det med resultatet i *Friluftslivet gråzon* (Lindberg & Wernersson 2006) så kan man se stora likheter, trots att respondentgrupperna ser olika ut. I den här uppsatsen är det gymnasieungdomar av båda könen, medan det i den tidigare undersökningen är det vuxna män. Båda uppsatserna ger att naturupplevelsen skall vara i fokus för utövaren. Aktiviteter och hjälpmedel som kräver för mycket uppmärksamhet av utövaren gör att aktiviteten upplevs som friluftsliv i mindre grad. En annan likhet är synen på motoriserade hjälpmedel. Dessa accepteras av båda respondentgrupperna endast då dessa inte utgör målet för aktiviteten, utan endast är ett hjälpmedel. Även här är snöskotern en gemensam nämnare i båda uppsatserna. Denna accepteras som ett hjälpmedel för att ta sig till ett område eller en aktivitet, precis som bilen. Lika så visar båda uppsatserna på vikten av den egna fysiska prestationen i de aktiviteter som förknippas med friluftsliv. Lindberg & Wernersson (2006) visar tydligt på vad gäller friluftsliv och motorisering, där bristen på egen fysisk prestation är en av de största argumenten emot. Ser man till vad som skiljer resultaten i uppsatserna åt så är miljöhänsyn en faktor. Majoriteten av de vuxna manliga respondenterna i Lindbergs & Wernerssons (2006) undersökning ser miljöförstöring som en av de främsta argumenten emot motoriserade hjälpmedel. I denna undersöknings resultat så är det en minoritet som tar upp miljöhänsyn som argument. En annan skillnad som visar sig är att de vuxna männen i Lindbergs och Wernerssons (2006) undersökning i större grad utvecklar och resonerar kring sina svar, vilket kan möjliggöra en djupare analys av resultatet. Orsakerna till detta kan ligga i hur de olika respondentgrupperna är sammansatta och utvalda. I Lindbergs & Wernerssons (2006) undersökning är ett urvalskriterium att respondenterna har erfarenheter av friluftsliv, vilket också deras högre ålder möjliggör. En väsentlig skillnad är också hur intervjuerna är genomförda. I denna uppsats är den första delen en skriftlig enkät, vilket också minskar möjligheten att ställa följdfrågor.

Utifrån de två olika inriktningar av hur man definierar friluftsliv som beskrivs i början av detta avsnitt, så visar undersökningen att resultatet ligger någonstans mitt emellan dessa. Mina respondenter värderar det fokus på naturupplevelse som till exempel Nilsson (2007:141-152) sätter i främsta rummet. Däremot så tenderar de att blir mer inkluderande när det gäller att bedöma aktiviteter som friluftsliv eller inte, i likhet med Andkjær (2005:73–74). Betydelsen av fysisk prestation är likvärdig i båda inriktningarna och stämmer bra överens med mitt resultat. Utifrån tävlingsperspektivet så överensstämmer mitt resultat mer med Andkjærs (2005:73–74) syn på friluftsliv än de definitioner som Nilsson (2007:154–163) m.fl. representerar. Utifrån tävlingsperspektivet vill jag reservera mig något då majoriteten av mina respondenter varken uttalar sig för eller emot friluftsliv i tävlingsform.

6.2 Friluftsliv i skolan i relation till styrdokumentet

De elever jag intervjuat ställer höga krav på en aktivitet för att de skall se denna som friluftsliv, naturupplevelsen måste stå i fokus. Den utmaning som detta innebär i förhållande till skolans styrdokument som berör undervisning i friluftsliv diskuteras i följande avsnitt.

Respondenterna i denna undersökning möter friluftsliv i skolan främst genom kurserna *Idrott och hälsa* (Skolverket, IDH1201, 1202 - Idrott och hälsa A och B SKOLFS: 2000:6) och

Natur och friluftsliv (LPL1206, 1207 - Natur och friluftsliv A och B, SKOLFS: 2000:77). Ser man till skolans styrdokument och den litteratur och forskning som finns på området så går dessa i stort hand i hand. Man kan också konstatera att friluftsliv inom styrdokument ges ett förhållandevis stort utrymme, något som inte stämmer överens med hur innehållet i undervisningen ser ut (Svenskt friluftsliv, 2008: 72-74). Utifrån mitt resultat så är den viktigaste faktorn för hur friluftsliv definieras naturupplevelsen. Naturen och mötet med denna skall stå i fokus för utövaren. Nilsson m.fl. (2008:154–163) menar att skolan måste skilja på naturmiljöaktiviteter och friluftsliv, utifrån den definition som Nilsson (2007:141–152) gör, dessa naturmiljöaktiviteter får inte heller ersätta undervisningen i friluftsliv inom skolan. Samtidigt så skriver Nilsson m.fl. (2008:154–163) att naturmiljöaktiviteterna inte får uteslutas då dessa bidrar med färdigheter, så som orientering m.m., som är viktiga för att kunna bedriva friluftsliv. Enligt min mening så är det en diskrepans mellan vad respondenterna vill ha ut av friluftslivet och vad skolan kan erbjuda i form av färdigheter och förmågor.

Ur respondenternas synvinkel så är viktiga faktorer naturmöten med så få störande faktorer som möjligt kombinerat med en egen fysisk prestation. Enligt vad jag erfar så är elevernas färdigheter och kunskaper i friluftsteknik, hur man klär sig m.m., så pass låga att de kan få svårt att fokusera på naturmötet. De blir snabbt blöta och kalla på grund av bristande utrustning eller för att de ställs inför utmaningar som de varken är rustade för i form av kunskaper eller utrustning. Med detta som bakgrund så ser jag det som svårt att uppfylla målet för Idrott och Hälsa B (Skolverket, 1202 - Idrott och hälsa B SKOLFS: 2000:6) som innebär att eleven skall ha fördjupade kunskaper i friluftsliv under varierade årstider. Här stämmer undersökningen med Nilsson m.fl. (2008:154–163) då de menar att aktiviteter som orientering måste bedrivas för att uppnå friluftssäkerhet, utan en grund av kunskaper och förmågor kan det bli svårt att uppleva ett möte med naturen eftersom osäkerhet och fysiskt obehag i form av kyla och väta kan utgöra ett hinder för en positiv naturupplevelse.

Ser man till hur styrdokumentet är formulerade så finns det formuleringar som överensstämmer med mitt resultat i form av att respondentens skall ges möjlighet att finna naturen som inspirationskälla I kursplanen för Natur och friluftsliv B (LPL 1207 - Natur och friluftsliv B, SKOLFS: 2000:77 s.1) står Kursen *skall dessutom ge kunskap om hur naturen kan användas för lärande, som inspirationskälla och plats för avkoppling, rekreation och turism*. Om man ser till såväl A- och B (Ibid.) kursen i natur och friluftsliv så är upplevelsen av naturen underordnad kunskaper i ekologi, miljövård m.m. Något som stämmer dåligt överens med vad mina respondenter värderar i förhållande till friluftsliv. Nilsson m.fl. (2008:154–163) menar att de mål som skolans styrdokument sätter upp inte är realistiska och att det krävs en långsiktig planering som omfattar hela elevens skolgång för att kunna uppnå dessa. Att undervisning i friluftsliv är av stor betydelse går inte att ta miste på, inte minst ur ett kulturarvsperspektiv (Kulturdepartementet 1999.121–123, Friluftsrådet 2006:5), därför är det viktigt att skolan tar ett ansvar för att uppfylla de mål som styrdokumentet ställer. Att respondenter i denna undersökning ställer naturmötet i främsta rummet ser jag som en utmaning för skolan. Många faktorer skall stämma överens för att detta skall kunna äga rum. Eleverna skall ha såväl kunskaper som utrustning som stämmer överens med aktiviteter och miljö. Den kanske främsta uppgiften för de som undervisar i friluftsliv är att bedriva undervisningen på en för eleverna lagom nivå. Först när detta är uppfyllt så tror jag att eleven kan på ett positivt möte med naturen. Utan detta positiva möte så kan det bli svårt att nå de andra målen som olika kursplaner ställer upp för undervisning i friluftsliv. Utifrån det perspektivet så utgör mina respondenters syn på friluftsliv en grund och utgångspunkt för hur skolan kan bedriva undervisning i friluftsliv.

6.3 Friluftsliv och kön

Inledningsvis så vill jag belysa det faktum att det i resultatet inte kan påvisas några större skillnader i hur killar respektive tjejer ser på begreppet friluftsliv. De stora faktorerna i hur respondenterna upplever friluftsliv, fokus på naturen och den egna fysiska prestationen, är i stort de samma för såväl tjejer som killar. När man ser på hur grupperna, killar och tjejer, svarar på olika frågeställningar så framkommer det nyansskillnader inom olika faktorer. En faktor som skiljer grupperna är acceptansen för graden av kulturell påverkan i friluftsmiljön. Här ställer tjejerna större krav på den omgivning som de utövar en aktivitet i än killarna. Likaså ställer tjejerna högre krav på motiv för vistelse i naturen. Exempelvis så anser inte tjejerna i lika stor utsträckning som killarna att det är friluftsliv att fotvandra i skogen för att ta sig till jobb eller fritidssysselsättning. De förhållandevis små skillnaderna som påvisas i resultatet kan ställas i relation till frånvaron av större skillnader. Ser man till idrottsundervisningen i stort så är denna lastad med könsrelaterade mönster. Larsson m.fl. (2005:10–21) problematiserar undervisningen i Idrott och Hälsa utifrån ett könsperspektiv när de ställer sig frågan om huruvida idrottslärare hanterar skillnader i fysiska förutsättningar mellan könen, eller ifall undervisningen skapar skillnader? Idrottsundervisningen har, trots samundervisningen, en tradition av att skilja på pojkar och flickor, detta försvaras ofta med könets olika förutsättningar i ämnet. Utifrån ett friluftslivsperspektiv så kan mitt resultat belysas i sammanhanget. Man kan anta att många av de begränsningar som idrottslärare upplever med samundervisning av killar och tjejer bottnar i de prestationskrav som ställs, krav som har fysisk förmåga och tävlan som utgångspunkt (Ibid.).

Enligt tidigare forskning i friluftsliv så ser man att den stora majoriteten av definitioner inkluderar formuleringar som utesluter tävling och krav på prestation, exempelvis Kulturdepartementet (1999) och Nilsson (2007). Viktigt här är att inte blanda ihop begreppen egen fysisk prestation, med prestationskrav. Dessa kan tolkas så att den förra innebär ett utifrån ställt krav på prestation, ofta mätbart exempelvis att springa en sträcka på en viss tid. Den tidigare kan tolkas, utifrån resultatet som en subjektiv upplevelse att prestera något fysiskt, med den egna förmågan som utgångspunkt. Nilsson (2007:141–152) menar att fysisk prestation skall vara på en för utövaren lagom nivå för att inte prestationen skall ta över fokus från naturupplevelsen. Friluftslivsundervisningen skulle kunna bli en bra arena för en undervisning som fokuserar på individen i stället för på vilket kön utövaren tillhör. Larsson m.fl. (2005:10–21) menar på att detta är ett problem i idrottsundervisningen, att man tenderar att se könstillhörighet före individuella skillnader. Det missas att det finns så väl flickor som pojkar som inte följer de förutbestämda mallar som beskriver hur flickor och pojkar skall vara (Ibid.). Begreppet friluftsliv förknippas inte med mätbara prestationskrav, varken i styrdokument eller i definitioner. Däremot så förknippas aktiviteter som ställer stora krav på prestation och fysisk förmåga, exempelvis klättring, i lika stor grad med friluftsliv av såväl de tjejer som de killar som intervjuats.

Sammantaget så visar resultatet att det utifrån könsperspektivet finns större likheter än skillnader könen emellan i synen på vad friluftsliv är. Detta utgör ett trendbrott gentemot den övriga idrottsundervisningen där skillnader mellan könen tenderar att framhävas (Larsson, m.fl. 2005:10–21). Jag tror att det här trendbrottet skulle kunna utnyttjas i syfte att överbrygga en del av de könsrelaterade mönstren som finns inom idrottsundervisningen, vilket också stämmer överens med vad som skrivs i Lpo94 om skolans uppdrag att motverka traditionella könsmonster. (Utbildningsdepartementet 1994a, s.6)

6.4 Metoddiskussion och förslag till vidare forskning

Utifrån undersökningens respondentgrupp så har det framkommit en del konkreta resultat inom begreppsdefinitionen av friluftsliv. Validiteten i mitt arbete stärks av att större undersökningar och mer omfattande forskning pekar åt samma håll. Vidare så har mina resultat en relevans då dessa kan jämföras mot andra undersökningars resultat. Min undersökning bidrar också till att öka förståelsen kring hur ungdomar kan se på och resonera kring begreppet friluftsliv, ett område som inte tidigare är undersökt i någon större utsträckning. Även de frågor ställts återfinns i liknande format i andra undersökningar. En svaghet som undersökningen har är att respondentgruppen är liten och att de som valt att delta i undersökningen kan gjort detta på grund av att de har ett intresse för friluftsliv. Ett liknande arbete i en helt annan respondentgrupp från en annan gymnasieinriktning skulle kunna ge ett annat resultat. Således gör jag inte anspråk på att mitt resultat skulle vara generaliserbart på gymnasieungdomar i stort. Däremot skulle jag tycka att det skulle vara intressant att testa mina resultat mot andra grupper inom skolan, såväl yngre som äldre, för att se hur dessa skulle förhålla sig gentemot mina. Vidare så skulle en mer djupgående undersökning av de faktorer som visats skiljer tjejer och killar åt i mitt resultat. En vidareutveckling hade varit att gå djupare in på tävling och friluftsliv för att se hur skolungdomar ser på fenomenet, men även se i vilken utsträckning det finns skillnader könen emellan. Men även att se ifall friluftsliv kan vara en aktivitet som kan hjälpa till att motverka könsmonster inom idrottsundervisning och i skolan i stort. Mitt arbete har inte gått in på den faktorn djupt nog för att besvara den frågan på ett tillfredställande sätt. En anledning till att mitt arbete inte kan gå in djupare på friluftsliv och tävling kan ligga i intervjumodellen. Endast en fråga rör friluftsliv och tävling och denna kommer som fråga nummer ett i den muntliga delen av intervjun, vilket skulle kunna innebära att respondenten i ett så tidigt skede inte riktigt hunnit börja reflektera djupare kring frågeställningarna.

Dysthe (2003:82) beskriver Vygotskijs utvecklingszon och den utmaning som ligger i att undervisningen befinner sig i framkant på utvecklingszonen. Mitt arbete ger en god bild av hur respondenterna ser på begreppet friluftsliv och kan vara ett bra verktyg för lärare som undervisar i friluftsliv, genom att det kan visualisera hur elevernas utvecklingszon kring ämnet friluftsliv kan se ut. Aktuell forskning visar att undervisningen i friluftsliv inom den svenska skolan har problem att uppfylla de mål och krav som styrdokumentet ställer upp (Svenskt friluftsliv 2008:72–74, Skolverket 2005:26 m.fl.). Den här uppsatsen kan fungera som ett verktyg för lärare med anknytning till undervisning i friluftsliv genom att den belyser hur elever ser på friluftsliv. Enligt min erfarenhet så utgår ofta undervisning i friluftsliv från lärarens syn på begreppet och utifrån lärarens egna erfarenheter av friluftsliv. På så sätt är det läraren som är i centrum för undervisningen. Jag har i den här undersökningen visat på elevens perspektiv på friluftsliv och ställt denna mot styrdokumentet och det har visat sig att dessa stämmer bra överens. Att utgå från elevens egna förutsättningar med styrdokumentet som ram är i min mening grunden för lärarprofessionen. Den här uppsatsen är en ansats att gå i den riktningen. Med tanke på vilken vikt skolans styrdokument lägger vid undervisning i friluftsliv så kommer jag med största sannolikhet att fortsätta att intressera mig för och studera ämnet under vidare studier och yrkesverksamhet.

8. Litteraturförteckning

8.1 Litteratur

- Andkjær, S.(red.), (2005) . Nye trends og tendenser for fremtidens friluftsliv. Artikel ur: *Friluftsliv under forandring- en antologi om fremtidens friluftsliv*. Gerlev Idrætshøjskole: Forlaget Bavnebanke.
- Annerstedt, (2001). Ämnet idrott och hälsa –ett historiskt perspektiv. I Annerstedt, C, Peitersen & Rønholt, *Idrottsundervisning. Ämnet idrott och hälsas didaktik*. Göteborg: Multicare.
- Bischoff, (1996:kap. 8). *Friluftslivets pædagogisering – tiden efter 1970*. Speciale Insitutt for idræt. Københavns Universitet.
- Bischoff & Mytting, I., (1999). *Friluftsliv. Grunnbok – studieretning for idrettsfag*. Gyldendal.
- Bråten (Red.) Thurmann Moe (1998) Vygotskij och pedagogiken. Studentlitteratur. Lund.
- Dysthe & Inghand (2003:82). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Emmelin, L., (1996). *Turism, Friluftsliv, Naturvård – ett triangeldrama*. Mitthögskolan, Östersund: Tryckeribolaget.
- Friluftsrådet, (2006). *Ämnet friluftsliv - Mot en kursplan för ämnet Natur och friluftsliv*. Vålådalen: Friluftsrådets Tankesmedja.
- Isberg & Tordsson (1996). *Friluftsliv*. KFUK-KFUMs Scoutförbund. Lidingö: Acoprint AB
- Kulturdepartementet, (1999). *Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer*. Stockholm: Regeringskansliet, Ds 1999:78.
- Lantz (1993) *Intervjumethodik*. Lund: Studentlitteratur
- Lindberg & Wernersson (2006). *I friluftslivets gråzon*. Göteborgs universitet, Idrottshögskolan.
- Nilsson (2007). Friluftsliv och naturmiljöaktiviteter i skolan. I Larsson & Meckbach (red.). *Idrottsdidaktiska utmaningar*. Stockholm: Liber AB.
- Nilsson, Kraepelien, Strid, Seger (2007). Friluftsliv och naturmiljöaktiviteter i skolan. I Larsson & Meckbach (red.). *Idrottsdidaktiska utmaningar*. Stockholm: Liber AB.
- Magnusson (2002.). *Vandra i Sverige, en vägvisare till sevärdheterna längs Sveriges vandringsleder*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.

Sandell (2004). *Friluftslivets värden, en internationell forskningsutblick*. Karlstad: Karlstad Universitet.

Sandell (2003). *Begreppet friluftsliv – som en trebent pall*. Artikel ur: Argaladei, (2003). *Friluftsliv en livsstil*, nr: 1/2003. Stockholm: Rabén & Sjögren i samarbete med Argaladei.

Sandell (1996). *Friluftsliv och miljöengagemang*. Artikel ur: Nordisk Ministerråd, (1996). *Natur og friluftsliv i byens närmiljö*. Köpenhamn: TemaNord 1996:518.

Skolverket, (2005). *NU 03 Ämnesrapport 253*, Idrott och hälsa. Stockholm.

Stukát (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Trost (2005). *Kvalitativa intervjuer*. (3:e uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Tordsson (2003). *Friluftslivet i hundra år og friluftslivet som identitetskapende prosjekter i naturen*. Utdrag från avhandling: *Å svare på naturens åpne tiltale*. Oslo: Norges Idrettshøgskole.

Utbildningsdepartementet (1994a) *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna (Lpo 94 och Lpf 94)* Stockholm.

Utbildningsdepartementet (1994b) *Kursplaner för grundskolan* Stockholm.

Överstyrelsen för svenska röda korset, (1935:6-7). *Hälsa och Friluftsliv*. A.-B. Stockholm: Svensk Litteratur.

8.2 Internetkällor

Fredman, Karlsson, Romild, Sandell (Red.) (2008a-12-28:17) *Vad är friluftsliv? Delresultat från en nationell enkät om friluftsliv och naturturism i Sverige*:
<http://www.friluftsfor forskning.se/download/18.45b270a411a9ed8e12780003066/Rapport+4+f%C3%B6r+webb.pdf>

Fredman, Karlsson, Romild, Sandell (Red.) (2008b-12-28:18) *Vara i naturen- varför eller varför inte? Delresultat från en nationell enkät om friluftsliv och naturturism i Sverige*
<http://www.friluftsfor forskning.se/download/18.45b270a411a9ed8e12780003062/Rapport+2+f%C3%B6r+webb.pdf>

Larsson, Fagrell, Redelius (2005:2-4, 10, 21) *Kön-Idrott-Skola*
http://www.idrottsforum.org/articles/larsson/larsson_fagrell_redelius/larsson_fagrell_redelius_051214.html

Nationalencyklopedin (2008-12-28):
<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/artikel/O156233>.

Natur och friluftsliv B Skolverket (2008-12-28):
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=5&skolform=21&id=3182&extraId=>

Natur och friluftsliv A Skolverket (2008-12-28):

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=5&skolform=21&id=3181&extraId=>

Skolverket (2008-12-22):

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087>.

Svenskt friluftsliv. (2008:72–74). *Friluftslivet och samhället, Svenskt Friluftslivs friluftspolitiska program:*

http://www.svenskfriluftsliv.se/media/Friluftspolitiska_programmet.pdf

8.3 Föreläsningsnotat

Reiten, T., (2006-03-13). *Friluftsliv i ett helhetsperspektiv*. Høgskolen i Telemark, Bø.

Tordsson, B., (2006-03-16). *Norskt friluftsliv ur ett historiskt perspektiv*. Høgskolen i Telemark, Bø.

9. Bilagor

9.1 Skriftlig enkät

Intervjufrågor:

1. Kön:
2. Ålder?
3. Utövar du friluftsliv på fritiden? I så fall vad och hur ofta?
4. Vilka friluftslivsaktiviteter har du fått ta del av under din tid på barn och fritid, fritidsinriktningen?
5. Vad är friluftsliv för dig?
6. Vad tycker du avgör om en aktivitet kan ses som friluftsliv?
7. Nämn några aktiviteter som du anser är friluftsliv, motivera!
8. Nämn några aktiviteter som du anser tveksamma som friluftsliv, motivera

9.2 Muntlig intervju

Gör en bedömning av om du anser att aktiviteten nämnd nedan kan ses som friluftsliv eller inte och gör en kort motivering.

1. Aktiviteter med tävlingsmoment

- a) Adventure race
- b) Orienteringslöpning
- c) Enduro

Gör en bedömning av om du anser att aktiviteten nämnd nedan kan ses som friluftsliv eller inte och gör en kort motivering

2. Aktiviteter utan tävlingsmoment

- a) Helikopterskidåkning
- b) Utförsåkning
- c) Snöskoteråkning

Gör en bedömning av om du anser att aktiviteten nämnd nedan kan ses som friluftsliv eller inte och gör en kort motivering

3. Aktiviteter utan tävlingsmoment

- a) Rafting/forsränning
- b) Dykning
- c) Vattenskidåkning

Gör en bedömning av om du anser att aktiviteten nämnd nedan kan ses som friluftsliv eller inte och gör en kort motivering

4. Aktiviteter utan tävlingsmoment

- a) Klättring
- b) Mountainbikecykling
- c) Inlineåkning

Gör en bedömning av om du anser att aktiviteten nämnd nedan kan ses som friluftsliv eller inte och gör en kort motivering

5. Aktiviteter utan tävlingsmoment

- a) Fiske/Jakt
- b) Bad i hav/sjö
- c) Svamp/bärplockning

Följande frågor skall besvaras med hjälp av skalan nedan och motivera kort ditt svar.

- 1 Inte alls
- 2 Delvis
- 3 Helt och hållet

6. I vilken grad är det friluftsliv att :

- a) Fotvandra i en anlagd park belägen centralt i en stad
- b) Fotvandra i en skog långt utanför en stad
- c) Fotvandra i centrala delar av en stad
- d) Fotvandra i en skog i nära anslutning till en stad

Följande frågor skall besvaras med hjälp av skalan nedan och motivera kort ditt svar.

- 1 Inte alls
- 2 Delvis
- 3 Helt och hållet

7. I vilken grad är det friluftsliv att :

- a) Fotvandra i skogen
- b) Fotvandra i jordbrukslandskapet
- c) Fotvandra i fjällen
- d) Fotvandra i en anlagd park i en stad

Följande frågor skall besvaras med hjälp av skalan nedan och motivera kort ditt svar.

- 1 Inte alls
- 2 Delvis
- 3 Helt och hållet

8. I vilken grad är det friluftsliv att :

- a) Fotvandra i skogen på en grusväg
- b) Fotvandra i skogen på en stig
- c) Fotvandra i skogen i obanad terräng
- d) Fotvandra i skogen på en asfaltsväg

Följande frågor skall besvaras med hjälp av skalan nedan och motivera kort ditt svar.

- 1 Inte alls
- 2 Delvis
- 3 Helt och hållet

9. I vilken grad är det friluftsliv att :

- a) ta bilen till skogen för att stanna vid bilen och på så sätt uppleva naturen
- b) ta bilen till skogen för att fotvandra under flera dagar med övernattnig och på så sätt uppleva naturen
- c) ta bilen till skogen för att fotvandra ett par timmar och på så sätt uppleva naturen
- d) ta bilen till skogen för att fotvandra en hel dag och på så sätt uppleva naturen

Följande frågor skall besvaras med hjälp av skalan nedan och motivera kort ditt svar.

- 1 Inte alls
- 2 Delvis
- 3 Helt och hållet

10. I vilken grad är det friluftsliv att:

- a) att färdas i skogen på snöskoter
- b) att färdas i skogen på cykel
- c) att färdas i skogen till fots
- d) att färdas i skogen på skidor
- e) att färdas i skogen på motorcykel

Följande frågor skall besvaras med hjälp av skalan nedan och motivera kort ditt svar.

- 1 Inte alls
- 2 Delvis
- 3 Helt och hållet

11. I vilken grad är det friluftsliv att:

- a) fotvandra i skogen för att ta sig till arbete
- b) fotvandra i skogen som motionsform
- c) fotvandra i skogen för nöjes skull på fritiden
- d) fotvandra i skogen som arbetsform
- e) fotvandra i skogen för att ta sig till fritidsaktivitet

9.3 Exempel på resultatmatris

Respondent	T 1	T 6	T 7	T 8	T 9		K 10	K 2	K 3	K 4	K 5
6. I vilken grad är det friluftsliv att :											
a)Fotvandra i en anlagd park belägen centralt i en stad	1	1	2	1	1		1	2	2	2	2
b)Fotvandra i en skog långt utanför en stad	3	3	3	3	3		3	3	3	3	3
c)Fotvandra i centrala delar av en stad	1	1	1	1	1		1	1	1	1	2
d)Fotvandra i en skog i nära anslutning till en stad	3	2	2	2	2		2	3	3	3	2
7. I vilken grad är det friluftsliv att :											
a)Fotvandra i skogen	3	3	3	3	3		3	3	3	2	3
b)Fotvandra i jordbrukslandskapet	3	2	2	2	2		2	3	2	2	2
c)Fotvandra i fjällen	3	3	3	3	3		3	3	3	3	3
d)Fotvandra i en anlagd park i en stad	1	1	2	1	1		1	2	2	2	2
8. I vilken grad är det friluftsliv att :											
a)Fotvandra i skogen på en grusväg	3	3	2	3	3		1	2	2	3	3
b)Fotvandra i skogen på en stig	3	3	3	3	3		2	3	3	3	3
c)Fotvandra i skogen i obanad terräng	3	3	3	3	3		3	3	3	3	3
d)Fotvandra i skogen på en asfaltsväg	2	1	2	2	1		1	2	2	3	2
9. I vilken grad är det friluftsliv att :											
a)ta bilen till skogen för att stanna vid bilen och på så sätt uppleva naturen	3	2	2	2	1		3	2	2	3	1

b)ta bilen till skogen för att fotvandra under flera dagar med övernattnig och på så sätt uppleva naturen	3	3	3	3	3		3	3	3	3	3
c)ta bilen till skogen för att fotvandra ett par timmar och på så sätt uppleva naturen	3	3	3	3	2		3	3	3	3	3
d)ta bilen till skogen för att fotvandra en hel dag och på så sätt uppleva naturen	3	3	3	3	3		3	3	3	3	3
10. I vilken grad är det friluftsliv att:											
a)att färdas i skogen på snöskoter	3	2	3	3	2		3	2	2	3	2
b)att färdas i skogen på cykel	3	2	3	3	2		1	3	3	3	3
c)att färdas i skogen till fots	3	3	3	3	3		3	3	3	3	3
d)att färdas i skogen på skidor	3	3	3	3	3		3	3	3	3	3
e)att färdas i skogen på motorcykel	3	1	1	2	1		1	1	1	1	2
11. I vilken grad är det friluftsliv att:											
a)fotvandra i skogen för att ta sig till arbete	2	1	2	2	1		1	2	2	3	3
b)fotvandra i skogen som motionsform	3	3	3	2	2		3	2	3	3	3
c)fotvandra i skogen för nöjes skull på fritiden	3	3	3	3	3		3	3	3	3	3
d)fotvandra i skogen som arbetsform	3	3	1	1	2		1	2	3	3	3
e)fotvandra i skogen för att ta sig till fritidsaktivitet	2	1	3	2	1		1	2	2	3	3